Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД УНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабрийн 21-нээ гарана | № 227 (17650) | 1987 оной октябрийн 2, пятница | Сэн 3 мүн.

АРАДАЙ ДЭМЖЭЭ ҺААНЬ, ШЭНЭДХЭН ХУБИЛГАЛГА БЭЕЛҮҮЛЭГДЭХЭ

Мурманска областийн ажалшадтай М. С. ГОРБАЧЕВОЙ уулзалганууд

Сентябрийн 30-най үдэ багта. М. С. Горбачев Мурманск ерэбэ. Энэ хотын ажалшад городойнгоо түрэһэн үдэрые һаяын амаралтын үдэр тэмдэглэхээ түлэг бэлдэжэ байна. Гэбэшье КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин Кольско хахад аралай газар дээгүүр ябанай хэрэгээр ябалгань областийн түбһөө бэшэ, харин ондоо тээһээ эхилбэ.

Аэропорт һоо сэхэ М. С. Горбачев Мончегорск ошоһон байна. 50 жэлэй саана энэ шадархи тундрада түрүүшын барилгашадтай уулзаһан саамууд энэ хотые «һайхан тундрада байһан город» гээд нэрлэһэн юм ха. Гэбэшье энэ алдарта хотын алтан ой КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариие замда дуудаа бэшэ юм. Ороной үнгэтэ металлургийн тон томо түб болохо «Североникель» комбинадай ажал хэрэгүүд, индустриин энэ шухала һалбаридахи технологие шэнэдхэлгын хараа зорилгонууд, хойто зүгтэ хүнэй ажаһууха болон ажаллаха эрхэ байдалда хабаатай, энэ нютагай байгаалиие хамгаалга — эдэ бүгэдэ асуудалнууд хадаа М. С. Горбачевой комбинадай худэлмэришэдтэй хэһэн тодорхой, дэлгэрэнгы хөөрэлдөөнэй гол удхань болоһон байха юм.

Энэ Хойто зүгэй нютагай ажалшадтай түрүүшын уулзалганууд Мончегорск ошожо ябахадань болоһон байна. Михаил Сергеевич мурманскынхидые халуунаар амаршалаа. Харахада һайн байналта, ута һүниин ба ута үдэрэй оршон байдалда таанадые муугаар байдаг юм гэжэ олон зон намда хэлээ һэн. Мүнөөдэр би одоол өөрынгөө үялга дүүргэхэмни. Мурманск манай орон соо хүндэтэй, бүхы Мурманска областышье баһал хүндэтэй. Тиимэһээ эндэ мүнөө бии байһан бүхы юумэн манай фронт — манай Хойто зүгэй экономическа фронт болоно. Тиимэһээ би батаар этигэнэб: эндэ эрэлхэг зоригтой хүнүүд ажаһуудаг ёһотой. Сэхыень хэлэгтыл даа: һула зон үгы бэшэ гү?

Абяануд: үгы. Эндэмнай бүхэриг зон ажаһуудаг. Бүхэ, хүсэтэй зон.

М. С. Горбачев: дайнай урдахида орходоо Мурманска областийн хүн зоной тоо дүрбэ дахин олон болоо юм гэжэ энэ харгыдаа бэлдэжэ байхадаа мэдэжэ абааб. Тиихэдээ шэнэ үеын зон энэ хойто зүгтэ бүхөөр түбхинэбэ гээшэл даа... Энэ хадаа тон шухала. Юундэб гэхэдэ, хубилган шэнэдхэлгэмнай бүхы бэрхэшээлнүүдые дабаха ёһотой. Бидэнэр манай арадта этигэнэбди. Тиимэһээл үшөө нэгэ хэды соо хүндэ хүшэр байха гэжэ сэхыень хэлэнэбди. Хэрбээ энэ хэрэгээ бидэнэр һайнаар ябуулжа шадаа һаа, манай орон соо һайн һайхан ехэл юумэн нэмэхэ байна гэжэ би танда хэлэхэ байнаб: Асари ехэ хубилалтануд болохо. Энээнние мүнөө ажаһуужа байһан хүн зон мэдэрхэ ёһотой. Хүн хадаа өөрынгөө социелис гэртэ һайнаар ажаһууха зэргэтэй.

Абяануд: 1917 онойхидо адли мүр сараа шэнэдхэн хубилгалгын үлөөхын тулада бидэнэр бүхы шадалаараа ороддохобди.

М. С. Горбачев: минии һанахада, таанад энэ асуудал зүбөөр табинат. Тэрэнние бидэнэршье баһа иимээр ойлгонобди. Манай шэнэдхэн хубилгалга хадаа революци ха юм. Буугай абяагүйшье һаа, гүнээгы, бата найдамтай.

— Намһаа асуудалнуудые һурыт,— гээд М. С. Горбачев мурманскынхидта хандана.

Абяан: манай эндэ хэды шэнээн саг соо байхабта?

М. С. Горбачев: гурба хоноход.

Абяан: Мурманскыемнай хаража үрдихэ гээшэ гүт?

М. С. Горбачев: өөрынгөө хизаарта дуратай байһантнай намда ехэ һайшаагдана.

«Североникель» комбинадай хашаа руу оролгон дээрэ иимэ уряанууд харагдана:

«1939 оной февралийн 23-да түрүүшын никель абтаа».

«Хуяг болохо буладта хэрэгтэй никель 1945 ондо абтаһан байна».

Мүнөөшье Кольско хизаарай металлургнууд совет индустриин түрүү зэргэдэ дабшана.

Михаил Сергеевич комбинадтай танилсалгаяа электролизэй хоёрдохи цехһээ эхилбэ. Мончегорскын гүт, али ондоо тээһээ ерээ гүт гэжэ залуу хүдэлмэришэдһөө һурана.

— Бидэнэр Украинаһаабди.

— Харин бидэнэр Прибалтикаһаабди.

— Би Вологдоһооб.

— Би Пермь хотоһооб.

М. С. Горбачев: намда хэлэгтыл даа: Хойто зүгтэ хэн хэрэ бэлэхэр дададаг гээшэб?

Абяануд: урда зүгэйхиһоо түргэнөөр дададаг. Нютаг һайшаагдана, һайн газар.

М. С. Горбачев: үнэхөөрөөшье, эндэхи байгаали хайшааб даа онсо байна. Һонирхолтой байгаалитай байна гээд хэлэхэ байнаб.

Абяан: зүб даа. Россин Дундада дайдада байгаалиие балайшье обёорногүй ха юмши. Харин эндэхи модон, нуур бүхэн үнэтэй, тиимэһээ бултыень сэгнэнэш.

Цехэй хана дээрэ ялагар плакат үлгөөтэй байна: «Эжы болон баабайнар, болгоомжолжо хүдэлэгты. Энхэ элүүр ерэдэг байхыетнай гэртээ хүлеэнэбди».

Ажалай аюулгүйн техникые олоной дунда тараалгын иимэ юрэ бүсын харуулан ойлгуулгын хэрэгсэлэй жанрта Михаил Сергеевич анхаралаа хандуулба. Иимэ орёо үйлэдбэридэ ямаршье өжэ божо юумэн байха ёһогүй гэжэ тэрэ хэлэнэ.

М. С. Горбачев: хэлсэтэ уялганууда сүм дүүргэдэг байһантнай ехэл һайн. Үшөө ямар юумэн намда һайшаагданаб гэхэдэ, таанад, мончегорскынхид олон жэл соо, энэ танай шуһан соо шэнгэнхэй гээшэ ха, саг үргэлжэ шэнэ юумэ бэдэрнэт. Шэнэ хандаса, шэнэ технологи, үйлэдбэрние хүгжөөлгын шэнэ алхамуудые. Энэ үнэтэй байна.

Хэдэн зуугаад тонно тон сэбэр никель үдэр бүхэндэ энэ цех сооһоо манай орон абана. Харин хүдэлжэ байһан зонииень харахада, хоёр-нэгэн лэ байха юм. Автоматизацилгын үндэр хэмжээн, гол түлэбынь гэхэдэ, ажалай аюулгүй байлга энэ хүсэ ехэтэй конвейерэй гол шэнжэнь болоно. Тиимэһээ халаан бүхэндэ хүдэлжэ байһан зоной хүхюун байхань гайхалгүй. Комбинадай олоһон нэмэлтэ олзо хадаа ажаһуудалай хэрэглэлэй шэнэ байранууд, шэнэ квартиранууд болон амаралтын баазанууд болохо байна гэжэ хүдэлмэришэд батаар этигэнэ. Харин пионерэй лагерьнууд болон хүүгэдэй саадуудай талаар үшөөл бүхы юумэн хэгдээгүй байна.

Профсоюзай цехкомой түрүүлэгшэ, комбинадай эрхим электролизница М. Я. Дятчина 550 үхибүүдэй амарха пионерэй лагерь Рига шадар бии юм, зүгөөр энэ хадаа далай соо дүйнэ мэтэ байна гэжэ хэлэнэ. Юундэб гэхэдэ, гансал залуушуулай цехтэ 950 хүн байна ха юм. Олон дахин хандаабди, тезд шэнэ һууринуудые үгэнэгүй. Хүдэлмэришэд өөнэдөо барихаар бэлэн, хүсэн бии. Түрэлхид өөнэдынгөө амаралта абаад, барилгада хабаадалсахаяа сшохол. Барилга хэхэ газарай үгтөө һаа...

М. С. Горбачев: тиигэбэл энэ асуудал шиидхээд, бидэнэртэ элидхэхыень манай профсоюзуудта даалгахабди.

Социальна үшөөл олон хурса асуудалнуудые хүдэлмэришэд көөрэлдэжэ байхадаа табяа. Санаторинуудта, пансионадуудта ошохо путевкануд үшөөл үсоодэнэ, гэр бүлөөрөө амаралта эмхидхэлгэ үшөөл һанаһанда хүрэнэгүй.

Абяан: Михаил Сергеевич, хүлисэгты, бидэнэр дотоодынгоол хэрэгүүдые эндэ хэлэнэ гээшэ хабди.

М. С. Горбачев: үгы даа. Энэтнай ганцал дотоодынгай хэрэгүүд бэшэ. Социальна асуудалнуд хадаа аймшагтай шуухала хэрэг болоно. Аймшагтай ехэ удха шанартай. Эдэ асуудалнуудые шиидхэхын тулада никель шудхана гээшэбди. Энэнэй тулада Хойто Мүльһэтэ океан соогуур рудаень асарнабди.

Энээнэй удаа М. С. Горбачев Мончегорск соогуур ябаба. Металлургнуудай байдаг хото асари ехэ комбинадһаа ороидоо хоёр модоной газарта оршодог юм. Гэбэшье ногоон үйлсэнүүдынь сэбэр, гоёогдонхой, намарай шэмэглэлээр нюдэ баясуулна.

Эдэ үйлсэнүүдэй нэгэндэ ажаһуугшадынь Михаил Сергеевичһээ һураба: «Манай Хойто зүг танда хэр һайшаагдаба гээшэб?»

М. С. Горбачев: Би Хойто зүгтэ хоёрдохиёо ерээб. Нэн түрүүн Тюмень ошоо һэм... Хойто зүг гээшэмнай, Хойто зүг ха юм даа. Тэрэнние, тэрэнэй баялигуудые ашаглаха хэрэгтэй. Иишээ зоной олоороо ерэдэг байһан һайшаалтай. Украинаһаашье, Россиһаашье. Эндэ Ставропольһоо ерэһэн нютагаймни хүншье намтай ушараа. Энэ хизаар хадаа урданһаа хойшо манай юм. Тиимэһээ Эхэ оронойнгоо аша туһада зорюулан, тэрэнние ашаглаха, хүн зоной ажаһуухаар болгохо ёһотойбди.

Удаань техникын байшан соо «Североникель» комбинадай, «Апатит» гэжэ үйлэдбэрийн нэгэдэлэй, Ловозерско болон Ковдорско ашагта малтамал шанаржуулгын комбинадуудай, горнопромышленна комплексын бүсад предприятинууд болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэй, мэргэжэлтэдтэй ба үдэлмэришэдтэй, СССР-эй Науканууудай академийн Кольско филиалай эрдэмтэдтэй уулзаба. Генеральна секретарь энэ уулзалгые нээхэдээ, иигэжэ хэлээ:

— Уулзалганууд болон хөөрэлдөөнүүдэй программын областийн горнопромышленна комплексын зорилгонуудтай танилсалгеһаа эхилһэндэнь урма баяртай байнаб. Эндэ улам эршэмтэйгээр, эдэбхитэйгээр хүдэлхэ саг хүрэжэ ерээ гэжэ ойлгохоор байна. Ороётошоогүй дээрээ энээнние бэелүүлхэ хэрэгтэй. Иимэ томо ехэ комплексын союзна хэмжээнтэйгээр хүгжөөгдэхынь, ороной аша туһада хүгжөөгдэхынь тула энээнние сеашадаашье бэелүүлхэ хэрэгтэй бшуу. Тиихэдээ тэрэнэй ашаг үрэ ехэтэй, байгаалиие хамгаалгын шэнжэтэй байлгые анхарха ёһотойбди.

Комплексые хубилган шэнэдхэхын тула бүри һайн хараа шэглэлнүүдые, шэнэ хандасануудые бэдэрхэ шухала. Нүгөө талаһаа, түсэбтэ табан жэлнүүдтэ тодорхойлогдоһон иитын хараа бодолнуудһаа уламжалан хүгжэлтын шатануудые гүнзэгы нарикаар элиүүлхэ хэрэгтэй.

Нүхэдүүд, Кольско хахад арал дээрэ, илангаяа Мончегорскын оршондо байгаалиие сахин хамгаалгын хэрэгэй талаар талгатагүйгөөр табигдажа байһаниинь һанааемнай зобооно. Энэ асуудалые шиидхэхэ хэрэгые үнжагайруулжа болохогүй. Нөөсэнүүдые үргэлжэ дээрэнь хэрэглэлгын асуудалнууд, үлөөдэһэгүй технологи энэ асуудалтай нягта холбоотой байна.

Гэр байрын, һуургуулида ороодуй хүүгэдэй эмхи зургаануудай, элүүрые хамгаалгын асуудалнууд орёо хурсаар табигдана. Эдэ бүхы асуудалнуудай ниитэ гүрэн түрын зорилгонуудтай зохилдуулан холбогдожо шиидхэгдэхэ ёһотой.

Эдэ бүхы асуудалнуудаар һанамжанууда хэлэхыень М. С. Горбачев уулзалгада хабаадагшадта дурадхаба.

СССР-эй Госпланай дэргэдэхи Кольско горнопромышленна комплексые хүгжөөхэ асуудалнуудаар албан зургаануд хоорондын территориальна комиссиин түрүүлэгшэ П. К. Марков, «Североникель» комбинадай директор Г. П. Ермаков, Октябрьска түмэр замай начальник А. А. Зайцев, Ловозерско ашагта малтамал шанаржуулгын комбинадай директор И. А. Мусатов, Ковдорско ашагта малтамал шанаржуулгын комбинадай ахамад инженер С. В. Беломоин, «Апатит» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директор А. В. Поздняков, «Механобр» гэжэ МНТК-гай генеральна директор, СССР-эй Науканууда академиин гэшүүн-корреспондент В. И. Ревнивцев гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, хизаарай шухала зорилгонуудые хурдан түргэнөөр шиидхэхэ талаар шэглүүлэгдэнэн тодорхой дурадхалнуудые оруулба.

Уулзалгын дүнгүүдые согсолходоо, М. С. Горбачев иигэжэ хэлээ: Мончегорскдо ерэжэ, Мурманска областийн ашагта малтамал шанаржуулгын комплексын ехэ предприяти болохо «Североникель» комбинадай коллективтэй танилсаһандаа тон үрма баяртайб. Эндэ болоһон хөөрэлдөөнүүд комплексые хүгжөөхэ ажал хэрэгүүд тухай, шэнэ зорилгонууд тухай гүнзэгыгөөр ойлгохо арга олгобо.

Таанадай бүхы һанал бодолнуудые эрдэм ухаанай талаар, партийна, совет органуудай талаар, түсэблэлгын эмхинүүдэй талаар согсолхобди. Эдэ бүгэдэнтэй Политбюрогой гэшүүдые танилцуулхаб.

Нүхэдүүд, эндэ болоһон хөөрэлдөөе енхаралдаа абахыетнай гүйха байнаб. Эдэ бүгэдые таарамжатай зохидоор бэелүүлхэ хэрэгтэй анхарха шухала. «Североникель» комбинадай директор предприятиеа хүгжөөхэ шатануудые тон һайнаар харуулба.

Кольско хахад аралай экономико хүгжөөлгын үндэнэ һуурние табиха, тэрэнэй ашагта малтамал шанаржуулгын комплексдо шэнэ ёһоор хандаха, техникэ, технологи болон эрдэм ухаанай үндэһөөр эдэ бүхы асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэй. Тиигээгүй һаа, бүхы программамнай бэелүүлгэдэхэгүйл. Тэрэ бидэнэй урагшаа дабшалгада һаад ушаруулха байна. Эсэстээ ороноймнай баялигуудые улам арьбадхалгада ехэ гарза хохидол ушаруулха юм. Кольско хахад арал дээрэ энэ комплексые хүгжөөнгүй байжа шадахагүйбди. Эндэ бүхы юумэн бии — бааза, кадрнууд, эрдэм ухаанай туйлалтануд. Хараалагдаһан. политика, бодомжологдоһон хандаса хадаа экономикодо бүтэмжэтэй һайн хубилалтануудые хэлгын эшэ үндэнэн болоно. Али бүхы зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тула хүн болбосорхо, этигэл найдалаа баталха ёһотой. Тиигэбэл али бүхы зориглые бэелүүлжэ шадаха байнабди.

Мурманска областьдо ашагта малтамал шанаржуулгын комплексые саашадаа хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ тухай хэлсэхдээ, үргэн олониитын ухаан бодолые зэлжэ байнан шэнэ хандасануудые ой ухаандаа оруулнаб. Зүгөөр социальна һалбари тухай мартажа болохогүй. Энээнние гүнзэгыгөөр бодомжолхо шухала.

Нүхэдүүд, манай уулзалгын түгэсхэлдэ арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэлые амжалтатайгаар түгэсхэхэ шухала байһан тухай асуудалда танай анхарал хандуулхые хүсэнэб. Ашагта малтамал шанаржуулгын комплексын түлөөлэгшэдэй эндэ суглараад байгаа хадань иигэжэ хэлэхые хүсэнэб; ехэ юумэ бэелүүлхэдэтнайл, орондомнай бүри һайн байха юм ааб даа. Энээнние хараада абахыетнай гүйнаб.

Бидэ хубилган шэнэдхэлгын политикые найруулан тодорхойлообди, арад зон тэрэнние һайшаагаа. Документнүүдые зохёогоообди, энэ политика бүхы һалбаринуудта—экономикодо, политикада, оюун ухаан бодолдо, социальна палбаринуудта бэелүүлэгдэхэ байна. Энэ хадаа айхабтар хүндэ хүшэр хэрэг. Эдэ бүгэдэ олон арбаад миллион хүнүүдэй, ороной бүхы хүн зоной ухаан бодолые эзэлжэ байна. Апрелиин Пленумэй һүүлээр хараалагдаһан бүхы юумэ бодотоор бэелүүлгын шата хадаа эгээл шиидхэхы шата болоно.

Парти, партийн хадрнууд шиидхэхы удха шанартай байна. Тиимэһээ, нүхэдүүд, сагаа гээжэ байнгүй, шэнэ юумэ шудалагты, ажахын тоосоое, өөнэдөө өөнэдтөө мүнгэ һомололгые танай һалбарида хайшан гэжэ нэбтэрүүлхэ тухай мэргэжэлтэдые һургагты. Арад зонтоёо хамта хүтэлбэрилхэ, захирха бэшэ, харин социалис предприяти тухай хуулиин үндэһөөр хүтэлбэрилхэ эгээл хүшэр хүндэ шата таанадта эхилжэ байна гээшэ. Ажахын тоосоон юугээрээ хүсэтэйб гэхэдэ, тэрэ бэеэ дааһан байдал олгодог. Бэеэ дааһан байдал асари ехэ харюусалга даалгадаг байха юм.

Бидэ хубилган шэнэдхэлгын онсо шатада орожо байнабди. Энээндэ анхаралаа хандуулагты. Энэ талаар Политбюрогой ямар хараа бодолтой байһые таанадта дамжуулнаб. Понедельнигтэ, амаралтаһаа бусажа ерэнэнэймни һүүлээр, орон доторхи байдалые, хубилган шэнэдхэлгын ябасые Политбюро дээрэ зүбшэн хэлсэбэбди. Тиин хубилган шэнэдхэлгын онсо хүшэр шатада, энэ политикын олон миллион хүнүүдэй, хэдэн арбаад миллион хүнүүдэй ажал хэрэгүүдтэ бэелүүлэгдэхэ ёһотой үе сагта оробобди гэжэ Политбюро дээрэ гол тобшололой хэгдэнэн тухай таанадта дуулгаха байнаб.

Эндэ таанадтай халта уулзахадаа, энэ шатада таанадай ажал хэрэгээ амжалтатайгаар бэелүүлжэ байһыетнай ойлгобоб. Мүнөөдэр таанадтай хөөрэлдэхэдөө, энээнние ойлгоо һэм. Үшөө хахад жэл урда тээ, жэл урда тээ иимэ хөөрэлдөөнүүд болодоггүй һэн. Ажахын тоосоое нэбтэрүүлхэ гээшэ экономическа ашаг үрэтэй гэжэ таанад ойлгоно ха юмта даа. Тэрэнэй хурдан түргэнөөр нэбтэрүүлэгдэхынь тула социальна асуудалнуудые хайшан гэжэ шиидхэхэ ёһотойб гэжэ таанад мүнөө бодомжолдог болонхойт. Энэ һайн гээшэ. Энэмнай бидэнние урагшамнай дабшуулха, хурдадхалгые хангаха байна.

А. БЕЛИКОВ,
В. БЕЛОУСОВ,
Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
ТАСС-ай тусхай корреспондентнүүд.

Мурманск.

«УЛААН СУББОТЫН»

ДОХЁОНУУД

ЕХЭ ПРОДУКЦИ ГАРГАХА

Агуу Октябрийн 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан коммунис субботник үнгэргэхэ гэһэн үүсхэлые Буряадай мебельно-модо болбосоруулгын комбинадай коллектив дэмжэбэ.

Ажалай һайндэрые эмхитэй һайнаар үнгэргэхын тула бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэжэ, эхилээ. Субботник үнгэргэхэ штаб эндэ байгуулагдаа. Комбинадай ахамад инженер Н. А. Мокрий тэрэнэй хүдэлмэрние хүтэлбэрилнэ. Урид шалан тодорхойлһоной ёһоор, субботнигто 1389 хүн хабаадахаар хараалагдана. Тэрэ тоодо 1170 хүн хүдэлдэг газартаа ажаллаха, 219 хүн предприятиин оршодог газарые болбосон түхэлтэй болгохо хүдэлмэридэ хабаадуулагдаха юм.

Комбинадай коллектив ажалай һайндэрэй үдэр эгээл үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлжэ, 86 мянган тухэригэй арадай үргэн хэрэглэлэй, 50 мянган түхэригэй соёлой-ахаһуудалай хэрэглэмжын эд бараа бүтээн гаргаха юм.

Тиигэжэ арбан хоёрдохи табан жэлэй жасада комбинадай хүдэлмэришэд 3,8 мянган түхэриг оруулха.

К. ДМИТРИЕВ.

Худоо ажахын шэнжэлэл

ШАМДАХА, ШАНАРТАЙГААР ЯБУУЛХА

Байгша оной сагай уларилай таарамжагүй байһанһаа уламжалан, намарай поли дээрэхи бүхы ажал урдынхиһаа хожомдожо эхилбэшье, мүнөө түргэнөөө оронхой. Республика доторнай таряа хуряаха, хартаабха малтаха хүдэлмэреэ түргэн болзорто һайн шанартайгаар ябуулжа, хамагһаа урид дүүргэһэн колхоз, совхозууд олон. Тиихэдэ һүүлэй энэ мэдээгээр, хуряалгаяа түргэсхэһэн районуудшье олошороод байна. Жэшээлбэл, Баргажанай, Хурамхаанай, Кабанскын, Прибайкалиин районууд ороһото ургамалнуудаа, Загарайн, Сэлэнгын, Тарбагатайн районуудай колхоз, совхозууд хартаабхаяа малтажа дүүргээ. Тэрэшэлэн Тарбагатайн, Захааминай районуудта намарай паар хахалжа бэлдэхэ хүдэлмэринь агротехническэ эгээл һайн сагта үнгэргэгдэжэ, даабаринь үлүүлэгдээ.

Ойн баярта энэ жэлдэ ургаса хуряахада, баһал бэрхэтэй хүшэр байба. Таряан набтараар, шэнгэнээр ургаһан байжа, гээлтэ хороолтодо оролготой тэмсэл үргэнөөр ябуулагдаа. Мүн һүүлэй үдэрнүүдтэ хура бороо орожо, ажалыень яһала һаатуулаа. Гэбэшье олохон нютагуудта хуряалгынгаа хүдэлмэрние һайнаар түсэблэжэ эмхидхэхын хажуугаар бүхы агрегадуудаа түгэс бэлдэһэнэйнгээ ашаар түргэн болзорто үнгэргөө.

Намартаа республика доторроо үүсхэл гаргаһан Баргажанай районой Хилганын, Зэдын районой XXI партсъездын, Хяагтын районой «Родина» колхозой ургаса ургуулагшадай, мэргэжэлтэдэй уряае һайшаан дэмжэһэн бүсад коллективүүд мүнөөшье мүрысөөгөө үргэдхэн ажаллана. Наратай сэлмэг эдэ үдэрнүүдтэ поли бүхэндэ хуряалгын шанга тэмсэл үргэлжэлөөр. Мүнөө үедэ энэ шухала ажалаа унжагайруулуеда. хохидолтой болоод байһыень хүн бүхэн ойлгоно. Тусхайлбал, намарай тэнгэри найдабаригүй һэмнай. Мүнөөдэр сэлмэһэн аад үглөөдэрһөө бороо, саһаншье орожо магадгүй бшуу. Тиимэһээ ургуулһанаа сүм хуряажа амбаарлаха гээшэ бүхы механизаторнуудай нангин зорилго мүн. Удын горплодоовощторг тушаажа абаха, зөөхэ, хадагалха хүдэлмэреэ һайнаар эмхидхэхэ ёһотой. Тэрэшэлэн саһанай орохоһоо, хүйтэнэй эхилхэһээ урид овощ хуряажа бэлэдхэхэ ажалаа дүүргэхэ саг тулаа.

Энэ жэлдэ таряалан жэгдэ бэшээр, соохорложо эдэшээд, таряанай тоог дээрэ нойтон ороһон ехээр сугларна. Ургасаяа досоһоо халаажа, буритаажа гутаахагүйн тула, шиигтэй ороһо хатааха орёо, мүн юрыншье машина, түхеэрэлгэнүүдээ дүүрэн хүсэндэнь хүдэлгэхэ эрилтэ табигдана. Хэрбээ урдандаа таряанай тоог дээрэ олон хүн ажалладаг байһан һаа, мүнөө ажалаа хамтын подрядай гуримаар эмхидхэнэн бригадануудай эндэхи хүдэлмэридөө хүнүүдые олоор элсүүлнэгүй, өөнэдынгөө хүсөөр гарасалдахые оролдоно. Энэ һайншье гээшэ аабза. Зүгөөр гансал салингайнь тала хаража байһаар хүсэлдүүлшэгүй хохидолдо ороһоһоо һэргылхэ ёһотойбди. Эндэ ажахынуудай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд шанга хиналта эмхидхэжэ, гол анхаралаа хандуулха болоно.

Хартаабха малтаха хүдэлмэри дүүрэхэ дүтэлөө. Ажахы бүхэндэ үрэнэнэй хартаабха илгагдажа хаагдахаһаа гадна, гүрэндэ энэ зүйлэй продукци худалдаха хүдэлмэри үргэлжэлһөөр. Мүнөө малтагдаһан хартаабхаяа дары илгажа сэбэрлээд, гүрэндэ тушаалгаяа түргэдхэхэ эрилтэ табигдана. Эндэ гансашье ажахынууд бэшэ, мүн бэлэдхэл хэдэг эмхинүүд—нэн түрүүлэн Улаан-Мүнөө ургаса хуряажа бэлэдхэлгын түлэг ябаха үедэ транспортаар таһалгаргүйгөөр хангаха гээшэ тон шухала асуудал мүн. Ургаса хуряажа бэлэдхэхэ талаар эмхидхэгдэһэн республиканска штабай гэшүүд уялгата ажалдаа харюусалгатайгаар хандажа, элирүүлэгдэнэн дутагдалнуудые дары усадхахаар хэмжэнүүдые абаха эзэргэтэй.

РЕСПУБЛИКЫН РАЙОНУУДТА УРГАСА ХУРЯАЛГЫН, НАМАРАЙ ПААР ХАХАЛХА ХҮДЭЛМЭРИИН ЯБАСА ТУХАЙ 1987 ОНОЙ СЕНТЯБРИИН 28-най МЭДЭЭН
(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Районууд	Таряан: сабшагдаһаниинь	Таряан: хуряагдаһаниинь	Таряан: гектар бүриһөө (цн.)	Таряан: хартаабха	Таряан: овощ	Намарай паар
Баргажанай	100	100	14,0	83	39	48
Бэшүүрэй	88	75	16,1	91	51	51
Зэдын	91	75	13,5	96	26	37
Яруунын	70	59	11,7	93	59	24
Загарайн	87	99	11,4	100	56	63
Захааминай	97	67	10,5	95	40	102
Иволгын	86	83	14,0	87	51	37
Кабанскын	100	97	19,0	96	28	76
Хэжэнгын	82	87	12,4	89	80	11
Хурамхаанай	100	100	9,3	86	50	16
Хяагтын	94	72	14,0	87	27	50
Мухар-Шэбэрэй	97	59	18,8	97	37	44
Хойто-Байгалай	—	100	18,0	79	67	15
Прибайкалиин	100	99	19,8	99	19	78
Сэлэнгын	89	90	7,4	100	42	19
Тарбагатайн	81	87	14,6	100	34	166
Түнхэнэй	88	59	17,5	94	37	31
Хориин	91	91	13,1	98	15	—
Республика бүхыдоо	90	80	14,3	94	45	58

КПСС-эй ТЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ

...ем республикануудта, хизаарнуудта, областьнуудта гэр ...ны губаарилгада социальна үнэн зүбэй гол ёһые бүдүүлигаа...ангайруулдаг байһан тухай асуудалые КПСС-эй Центральна комитет хараха үзэбэ.

...ем болотор бүлэ бүхэниие амяараа байратай гү, али ...ем болгохо. тухай партиин XXVII съездын заабаринуудые бэелүүлэн, партийна, гүрэнэй, ажахын ...ен органууд, профсоюзай болон комсомолой организацууд амалша коллективүүд энэ шухала политическэ ба ...ем шухала зорилго шиидхэлгые хурдадхаха талаар ...ой хүдэлмэри ябуулна гэжэ баталагдан абтаһан тогтоо тэмдэглэгдэнэ. Энэ түсэбтэ табан жэлэй жэл хагацаа соо орон доторнай дун хамта 170 миллион ...ем метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдаа...гаа. Энэнь үнгэрэгшэ табан жэлэй һүүл багайхиһаа ...ем...ентээр үлүү юм.

...ой хамта нилээд олон хүнүүд гэр байраяа һайжа...ем аргаар, тэдэнэй олонхид хуушарһан гэрнүүдтэ, комуналка байшангуудта, хамтын байрануудта гэхэ...ем гэр байра хүлһөөр абаха ушартай болоно. Тиигэбэ...ем гэр байра абаха ээлжээгээ олон жэлдэ хүлеэхэ...ем болодог юм. Иимэ эрхэ байдалда байһан гэрнүүдые ...ем хубаарилга онсо удха шанартай бай...ем олохон нютагуудта урдынхидал мэтэ гэр бай...ем талдаһан хүнүүдые бүридхэлдэ абаха, байрануудые ...ем хэрэгтэ гэр байрын хуули бүдүүлигээр ха...ем лагдана гэжэ ВЦСПС-тэй хамта СССР-эй Арадай хи...ем комитедэй үнгэрэгһэн шалгалта харуулба. Гэр байрын ...ем асуудые шиидхэлгэдэ олониитэдэ үргэнөөр мэдээсэл...ем ондоо хэгдэдэггүй, бүридхэлдэ ороһон гү, али шэнэ...ем ушаяые абаһан хүнүүдэй списогүүд бүгэдэ ниитын ...ем табигдахаар үлгэгдэдэггүй байна. Эрхэтэдэй мэ...ем ушаяые хаража үзэлгэдэ нобшо нозог, албан хойрог...ем гэр байра абаха талаар тэдэнэй эрхэнүүдые хашаха ...ем баримтанууд зайсуулагдаагүй байһаар.

...ем, Киргизэй болон Туркмениин ССР-нүүдтэ, Абхазай, ...ем ба Кабардино-Балкарай АССР-нүүдтэ, Витебскэ, ...ем, Куйбышевска, Семипалатинска, Тюменскэ, Харь...ем, Челябинска областьнуудта, мүн бусад республика...ем болоон областьнуудта гэр байра хубаарилгые бүдүүли...ем хаагаруулһан ушар баримтанууд элирүүлэгдээ.

...ем Советүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй зүгһөө хинал...ем талга хэдэггүй, заримдаа хайхарамжагүй байһые һамбаа...ем ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэд элдэб харуулһалга, ...ем гэрэнэйнь түлөө гэр байра хуули бусаар ондоо эм...ем үгэдэг, горитой хэмжээнэй байрын талмайнуудые ...ем, удаань ниитын хиналтые алгасан, байраар хангаган...ем үгэдэг, хоохорһон байшангуудта, байрануудта, ...ем нютуда хүнүүдые хэмһээ удаан саг соо нүүлгэжэ ...ем гаргүй байна.

...ем депутадуудай Советүүдэй зарим гүйсэдхэхэ ко...ем, предприятинуудай ба эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд...ем ...ын талмайн зарим хубиие тусхай шэглэлээр хэрэг...ем, тэдэнние конторонууд, албанууд ба эмхи зургаа...ем ...ем хамжуулан үгэдэг, хоохорһон байрын гэрнүүдые хэ...ем ...ие нүлаар хинадаг байха юм.

...ем ороноо хамгаалгын Агуулехэ дайнай инвалидуудые, ...ем интернационалистнуудые, баатарай үхэлөөр уна...ем дуудай болон офицернүүдэй бүлэнүүдые гэр бай...ем ...ем талмайн асуудалнуудые шиидхэлгэдэ хайхарамжагүй...ем ...ем ...ем

ДАЕЗ ХООЛОЙ ПРОГРАММА — БҮГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

АЖАЛАЙ ЭРШЭ ШАНГАДХАХА

ТАРБАГАТАЙН районой ажалшад Агууехэ Октябриин социалис революциин 70 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, XII табан жэлэй хоёрдохи жэлэй түсэбтэ даабаринуудые урагшатайгаар дүүргэхын тула хүсэл зоригоо, хүсэ шадалаа элсүүлжэ байнхай.

Мүнөө үедэ районой колхоз, совхозууд гүрэндэ мал ажалай продукци тушааха талаар муу бэшэ үрэ дүнгүүдые туйланхай. Гүрэндэ hү тушаалгын энэ жэлэй 9 hарын түсэбтэ даабари сентябриин 1-дэ 122 процент дүүргэгдээ. Бухыдөө 78420 центнер hү гүрэндэ худалдаабди. Мүрысөөнэй түрүүшүүл — «Восход» болон Ленинэй нэрэмжэтэ колхозууд жэлэй даабари дүүргэнхэй, бусадшье ажахынуудай эдэ үдэрнүүдтэ жэлэйнгээ даабари дүүргэхэ байна. Мүн hооно тушааха жэлэй даабари дүүргэгдээ. Декабриин 25-да мяха тушаака түсэбтэ даабари дүүргэгдэхээр хараалагдана.

Ерэхэ жэлэй үбэлжэлгын шэрүүн хаhые амжалтатайгаар дабан гарахын тула мүнөө эршэмтэй шударгыгаар худэлжэ, ниитын малда бардам хүрэхэ үбhэ тэжээл бэлдэжэ абаха ёhотойбди. Энэ талаар ямар үрэ дүнгүүдтэй гээшэбибди?

Районой ажалшад байгша оной тэжээл бэлэдхэлгын үедэ 140,5 мянган центнер үбhэ, 135,0 мянган центнер hолоомо бэлэдхэха, 122,0 мянган центнер сенаж, 560 тонно силос дараха, мүн 30,9 мянган центнерногооной гурил нөөсэлхэ, 100,0 мянган центнер түмhэтэ ургамал суглуулха ёhотой юм. Эдэ даабаринуудаа амжалтатайгаар дүүргэхын тула районой ажахынуудай хоорондо социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдээ hэн. Тус мүрысөөЕрбановай нэрэмжэтэ совхоз-техникумэй ажалшад үүсхэhэн, мүн районой бусад ажахынууд бултадаа дэмжэhэн байха юм.

Үбhэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ онhожоруулагдамал томодхогдоhон 40 бригада болон звенонууд хабаадана. Тэдэнэй 34-ниинь бригадна подрядай гуримда гүйсэд ороhой. Эдэ бригада, звенонуудай бүридэлдэ партийна 5 бүлэг, партийно-комсомольско 19 бүлэг, комсомолшуудай 6 бүлэг ажаллажа байна.

Тэжээл бэлэдхэлгын үедэ ниитэ-политическэ болон эмхидхэлэй худэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулагдаhан юм. Июль-август hарануудай туршада ниитэ полит-үдэрнүүд үнгэргэгдөө, агитатор болон политинформаторнууд худэлмэриеэ үдэр бүри, таhалдуулангүй ябуулжа байгаа. Партиин Тарбагатайн райком энэ шэглэлэй худэлмэриие саг үргэлжэ хинажа, шалгажа байдаг. Райкомой худэлмэрилэгшэд, лекторнууд тэжээл бэлэдхэгшэдэй коллективүүдтэй уулаажа хөөрэлдэдэг, ажал хэрэгээрнь hонирходог, бии байгаа дутуу дунданнуудые саг дары усадхаха талаар хэмжэнүүдые абадаг байгаа.

Бригада, звено, ажахы бүхэндэ удаан булангууд тухеэрэгдэжэ, социалис мүрысөөнэй ябаса, эршэ дэлисэ тухай хөөрэhэн «Экран», «Сахилгаан», «Дайшалхы хуудаhанууд» саг үргэлжэ шэнэлэгдэдэг, үдэр бүриин, табан удэрэй дүнгүүд согсологдожо, бултанда мэдээсэгдэдэг гээшэ. Тиигэжэ бригада, звено бүхэн социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябагшадай, мүн гээгдэлдэ орогшодой нэрэнүүдые мэдэжэ абана.

Мүнөө үедэ бригада, звенонуудай бүридэлдэ 44 агитатор, 36 политинформатор худэлиэ. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо силос болон сенаж дарагшадай звенодо коммунист Г. К. Назаров агитатораар худэлhэн юм. Тус звеногойхид габшагай кумэй ажалшад үүсхэhэн, мүн районой бусад ажахынууд бултадаа дэмжэhэн байха юм.

Тихоновэй хүтэлбэрилдэг звеногойхид мүн лэ үндэр үрэ дүнгүүдые туйлажа, эрхим түрүү жэшээ харуулhан юм. Коммунист, агитатор И. Я. Чебунинай хүтэлбэрилдэг звено даажа абаhан социалис уялгануудаа болзорhоо урид дүүргэжэ, hайн шанартай үбhэ бэлэдхээ hэн.

Тэжээл бэлэдхэгшэдые, таряа хуряагшадые соёлой болон hуудал байдалай талаар хангаха хэрэгтэ партиин райком онсо анхарал хандуулна. Районой түбэй соёлой байшангай агитбригада 47 дахин хүдөө гараhан, 85 концерт харуулhан байха юм. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой үбhэшэд болон таряашадыеЕхэ-Куналейн соёлой байшангай худэлмэрилэгшэдhөө, мүн эндэхи дунда hургуулиин багшанарhаа, hурагшадhаа бүридэhэн агитбригада hайнаар хангана гэжэ тэмдэглэлтэй. hурагшад Надя Хромыхай, Валя Алексеевагай, Е. Степоновагай, Д. Галендухинагай гүйсэдхэhэн дуунууд, хатар наадан бултанай hайшаалда хүртэдэг юм.

Медицинын эмхи зургаануудай, худалдаа наймаанай, hуудал байдалай хэрэглэмжэ хангалгын албанай худэлмэрилэгшэд мүн яhала оролдожо, Эдеэ хоолой программые бэелүүлгэдэ хубитаяа оруулалсажа байна.

Эдэ hарануудай сагай уларил тон таарамжагүй байжа, үбhэ ногооной, таряанай ургаса hанаанда хүрэмөөр бэшэ байгаа. Жэшээнь, үбhэ ногооной ургаса түсэбоор хараалагдаhанhаа хоёр дахин доогуур, силостэ ородог ургамалнуудайшье ургаса бирагүйхэн гэжэ тэмдэглэлтэй. Хэды тиигэбэшье, ургаhан үбhэ ногоо, таряа талхаяа саг соонь, гээлтэ хоролтогүйгөөр суглуулха хэрэгтэй. Харин манай зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд хүлисэлтэгүйгөөр удаарна, эдэбхи үүсхэлгүйгөөр, эзэн бусаар ажалдаа хандана. Үбhэ болон ургаса хуряалгада тохёолдоhон шахардуу эрхэ байдалда хүтэлбэрилэгшэ бүхэнhөө дары түргэн шиндхэбэри абаха шадабари, мэргэжэл түгэс, эзэн ёhоной хэмжээ ябуулганууд хүлеэгдэнэ бшуу. Тэжээл бэлэдхэлгын, хадагалан ноосэлгын эршэмтэй технологиин үргэнөөр хэрэглэгдээгүй байhаниинь халагламаар. Манай олонхи хүтэлбэрилэгшэд хуушанайхяараал ажалаа эрхилхые оролдоно, шэнэ, түрүү үүсхэлнүүдые нэбтэрүүлгэ удааруулна. Харин эдэ түрүү онол аргануудые эдэбхитэйгээр хэрэглэhэн ажахынууд амжалтатай. Жэшээнь, район соогоо эгээн урид, августын 15-да, «Советская Россия» колхоз үбhэ тэжээл бэлэдхэлгээ дүүргэhэн байха юм. Мүн бусад түрүү ажахынууд — Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз,Ербановай нэрэмжэтэ совхоз-техникум уданшьегүй энэ ажалаа дүүргээ.

Эдэ ажахынуудай эрхим бригада, звенонуудые нэрлэхэ хүсэлтэйб. «Советская Россия» колхозой А. Шилинэй звено 5000 центнер үбhэ хуряаха түсэбтэй аад, 5100 центнер hайн шанартай, I ба II классай үбhэ хуряагаа hэн. Гектар бүхэнhөө 34 центнер ногоон абтаа.Ербановай нэрэмжэтэ совхозтехникумдэ М. Емельяновай, «Восход» колхоздо—Т. Шилинэй звенонууд онсо шалгараа.

Ниитын адууhа малай тэжээл бэлэдхэлгэдэ нютагай Советүүд горитой хубитала оруулаа. Ивалгын поселково, Дээдэ-Элхиин, Үүрэгэй сельскэ Советүүдэй үүсхэлые үргэнөөр дэмжэжэ, районоймнай нютагай Советүүд олониитые үбhэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ үргэнөөр хабаадуулжа шадаа. Энэ талаар Дээдэ-Жэрэмэй сельскэ Советэй гүйсэдхэхэ комитедэй худэлмэриие тэмдэглэлтэй. Нютагай үн зоной хамтын суглаа тэдэнэр эмхидхэжэ, үбhэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ үбгэн, залуугүй хабаадахыень уряалhан юм. Дайнай болон ажалай ветеранууд, жэшээнь, набша наг

АЖАЛШАДАЙ ЭРИЛТЭНҮҮДЫЕ ХАНГАЛГА

ҮЛДЭР ЕРЭХЭ БҮРИ ҺАЙЖАРУУЛХА

Сомсоной дэбисхүн зондомнай аргагүй түһатай байгаа.

Сомсон соомнай табан магазин хүдэлдэг автолавка бии ааб даа. Зүгөөр бүхы магазинуудная һайнаар хүдэлнэ гэхээр бэшэ байна. Юундэб гэхэдэ, зариманиинь, жэшээлхэдэ, Ород һууринай магазинай байра даншье уйтан, дэлгээгдэһэн эд бараакиинь үзэмжэгүй байдаг. Энэ дутагдалые түргэн усадхаха гэжэ, яһала ехэ залгалаа барюулжа байнабди. Тиихэдээ хуушаниинь хамһабариин байра болохо юм даа. Залгалаадаа тэдэнэр һаяар орохоёо байна.

Магазинууд соохи эд бараанай ба эдеэ хоолой ассортимент баян бэшэ. Кустынгаа директортэй энэ асуудалаар хөөрэлдэхэдэмни: «Баазадал байһан юумые бүгэдыень асарнаб»,—гэгшэ. Тиимэ юм һаань, бараазын хангалта тухай асуудал ондоо юм бээз. Тиигэбэ ябашье, манай Доодо-Худанай куст райпо соогоо муу ябадаггүй даа.

Һунгалтын һүүлээр заологдаһан шэнэ зарлалай сессидээрэ Соведэймнай хүдэлмэри тухай асуудал харагдаа һэн. Хэрбээ урда сессинүүд дээрэ зарим үедэ ёёһон тэдысэ хөөрэлдөөн болодог һаа, энэ удаа нилээд ондоо байгаа. Эндэ сагай эрилтын нүлөөн, хубилган шэнэдхэхэ зорилго өөрыгөө харуулаа гэхэ шухала. Депутатууд түрүүшынгээ сесси дээрэ өөр өөрынгөө сомоной дэбисхүн зондомнай аргагүй түһатай байгаа.

Сомсон соомнай табан магазин хүдэлдэг автолавка бии ааб даа. Зүгөөр бүхы магазинуудная һайнаар хүдэлнэ гэхээр бэшэ байна. Юундэб гэхэдэ, зариманиинь, жэшээлхэдэ, Ород һууринай магазинай байра даншье уйтан, дэлгээгдэһэн эд бараакиинь үзэмжэгүй байдаг. Энэ дутагдалые түргэн усадхаха гэжэ, яһала ехэ залгалаа барюулжа байнабди. Тиихэдээ хуушаниинь хамһабариин байра болохо юм даа. Залгалаадаа тэдэнэр һаяар орохоёо байна.

Магазинууд соохи эд бараанай ба эдеэ хоолой ассортимент баян бэшэ. Кустынгаа директортэй энэ асуудалаар хөөрэлдэхэдэмни: «Баазадал байһан юумые бүгэдыень асарнаб»,—гэгшэ. Тиимэ юм һаань, бараазын хангалта тухай асуудал ондоо юм бээз. Тиигэбэ ябашье, манай Доодо-Худанай куст райпо соогоо муу ябадаггүй даа.

Һунгалтын һүүлээр заологдаһан шэнэ зарлалай сессидээрэ Соведэймнай хүдэлмэри тухай асуудал харагдаа һэн. Хэрбээ урда сессинүүд дээрэ зарим үедэ ёёһон тэдысэ хөөрэлдөөн болодог һаа, энэ удаа нилээд ондоо байгаа. Эндэ сагай эрилтын нүлөөн, хубилган шэнэдхэхэ зорилго өөрыгөө харуулаа гэхэ шухала. Депутатууд түрүүшынгээ сесси дээрэ өөр өөрынгөө ажаһуужа байһан ажаһуудалай, хүн зондомнай аргагүй түһатай байгаа.

Хэлсэһэндээ тэдэнэр хүрэжэ байна. Отделениин агроном депутат Ц. С. Цыбикжапова ехэ бэрхэ мэргэжэлтэн юм. Нинтын ажабайдалда хододоо эдэбхи үүсхэл ехэтэйгээр хабаададаг хүн. Иимэ абари зантай хүниие депутадаар һүнгахада, ашаг үрэнь ехэ байна. Нэгэ иимэ жэшээ дурдаһуу. Һүнгалтын һүүлээр үнишье болоодүй байхада хаш, энэ депутаднай ерээд, нютагаа ногооруулхамнай, модо бэдэрэгты гэжэ сэхэ дурадхаа һэн. Мянгаад түхэригэй модо абаа һэмди.

Тиихэдэ Ород һууринда А. Д. Вишнякова гэжэ депутадтайбди. Тэрэмнай овощ ургуулдаг звеное даадаг. Тиигэхэ зуураа, нютаг нүгынгаа үндэр наһатай, тулюур туйган зондо туһа нэмэри үзүүлхые оролдодог, ехэ һайхан сэдьхэлтэй, уридша, хүнгэн хүн. Анна Демьяновнагай эдэбхи үүсхэлэй ашаар нютагайнь эхэнэрнүүд «Гэрэй гэрэн эхэнэр» гэһэн үдэшэ эмхидхэһэн байна юм.

Ажахымнай ажалша эхэнэрнүүд сүлөө сагаа һонёор, хүхюутэйгээр үнгэргэхэ гэжэ һүүлэй үедэ аһала ондоо болонхой. Жэшээлхэдэ, Эхэнэрнүүдэй улаасхоорондын һайндэр—Мартын 8-наар эхэнэрнүүдэй советай үүсхэлээр нютагаймнай Эхэ-геройнуудай хүндэлэлдэ зорюулагдаһан үдэшэ эмхидхэгдэжэ, ехэ һонирхолтойгоор үнгэргэгдөө бэлэй. Удха һайнтай, хүн зоной хүгшэ, залуугүй сэдьхэлээ ханахаар үдэшэнүүд үшөөл олошорхо бээз гэжэ найдагдана гэээшэ. Сүлөө сагаа һайнаар үнгэргэлгэ ехэ удха шанартай болоод байна.

Ажалай залуу халаан тухай бодомжолхо шухала. Тиимэһээ залуу шадамар үетэнөө түрэл ажахыдаа, нютагтань үлөөжэ хүдэлгэхэ шухала. Тиигэхын тулада залуушуулай сүлөө сагта онсо анхарал табиха хэрэгтэй. Нютаг бүхэндэмнай ямаршье һаа, клуб бии гээшэ. Библиотекэ байха. Зүгөөр соёлой-спортын комплекстой болоодүйбди. Тиимэһээ түб стадионоо түхөөрхэ гэжэ 1300 түхэригэй юумэ хүдалдажа абаа һэмди.

Нютагтамнай хоёр ретранслятор табигдажа, теле-дамжуулга бүхы программаар харадаг болообди. АТС баригдаа, Хуушан почтымнай байра хүйтэн гэжэ шүүмжэлэлдэ ороод, заһабарилагдаа һэн. Хэлхээ холбоонойнгоо отделение эдэ үдэрнүүдтэ шэнэ байрада оруулхамнай. Тиихэдээ уужам байрада орохоо почтымнай хүдэлмэрилэгшэд ба тэндэ хангагдадаг хүн зон амарха даа.

Манай Советэй мэдэлэй хүн зониие хангалгын зургаанууудай ажал, хэрэг тухай хөөрэбэл, иимэ байна. Саашанхи зорилгомнай ямар гээшэб гэхэдэ, эдэ бүхы эмхи зургаануудайнгаа хүдэлмэрие улам һайжаруулжа, хүн зоной янза бүриин эрилтэ хэрэглэжэнүүдые гүйсэд хангадаг болохо зэргэтэйбди.

Д. БАЛДАНОВ,
Хэжэнгын районой Доодо-Худанай сомсоведэй түрүүлэгшэ.

ТҮҮХЭ ДОМОГТО ТҮНХЭН НЮТАГТА

Уншагшадтайгаа уулзалганууд

Манай газетын үнэргэдэг уулзалганууд заншалта болонхой, Жэлэй дүрбэн сагта үргэн Буряад оронойнгоо нютаг нуганууудаар ябажа, редакциимнай хүдэлмэрилэгшэд арад зонтой уулзажа, ажал хэрэгүүдээрнь һонирходог, арга боломжоороо туһалхые оролдодог, газетын хуудаһануудта толилогдодог элдэб материалнуудые һайжаруулха тухай, бүхыдөө хэблэлэй мүнөө үсын үүргэ нүлөө тухай үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдэдэг гээшэ. Эндэ гол шухалань гэхэдэ, олон тоото уншагшадайнгаа һанамжа, дурадхалнуудые мэдэжэ абаха, шүүмжэлхы ажаглалтануудые шагнаха, олоороо хэлсэнэн өөгүй гэһэндэл, саашанхи хараа түсэбүүдээ зүбшэхэ ябадал болоно бшуу. Энэ удаа ээлжээтэ уулзалганууд түүхэ домогто ороһон, түрүү ажалай гуламта болоһон Түнхэн нютагта үнгэрбэ. Арбай таряагаараа суурхадаг, атар тарган адууһа малаа үсхэдэг, ажалша бэрхэ арад зоноороо мэдээжэ болоһон Түнхэнэй районой ажалшад редакциимнай хүдэлмэрилэгшэдые угтаһан байна.

Намарай ажал эгээл харюусалгатай хаһа гэжэ мэдэнэбди. Байгша оной намар энэ нютагта байгаалиин байдал нилээд таарамжагүй байжа, бүхэли сентябрь һарада хура бороотой, харалган бүхэг байжа, нилээд бэрхэшээлнүүдые тохёолдуулба. Нюдэ баясуулма ургаса ургаһан аад, тэрэниие хуряажа абахань нилээд хүшэр болонхой. Газар таряалан шабар шабха, уһа таляан боложо, трактор, комбайнуудай абахань зарим нютагуудта тон хүндэ хүшэр болоод байба. Сентябриин тэн багаар ороһон саһан эндэхи байдалые бүришье орёо болгобо. Мүнөө Зүүн-Саяанай мундаргануу сагаан дуулгаар хушагданхай, хаа-яа наранай гарахада, нюдэ һаргаан, толорон сагаабхилна.

Гэбэшье районой ажалшад, нимэ байдалда нэгэнтэ бэшэ урдань ородог байһан хадаа, сагай уларилай элдэб аашые хараадаа абажа, хуряалгын хүдэлмэрние арга шадалаараа һаадгүйгөөр ябуулхын тула ехэшье, таарамжатайшье хэмжээнүүдые абажа байнхай. Мүнөө жэлэй ургаса һайн. Ехэнхи таряалан дээрэһээ 20—25 центнер абтахаар байгаа, тэгэ тэрэниие амбаарта оруулхань хэсүүл байна гэжэ тэмдэглэхэ ушартай. Нилээд ехэ талмайн таряан бороо, саһанда сохюулжа, унашанхай. Зарим ажахынууд гар хажуушадые гаргаха баатай болоно. Хартаабхын ургаса мүн лэ һайн.

Районой партийна, совет болон ажахын органууд мүнөө үедэ ургаса хуряалгые эмхитэй һайнаар, эрхим шанартайгаар үнгэргэхын тула али болохо хэмжээнүүдые абажа, хүн зоной эдэбхи үүсхэл, хүсэл эрмэлэзэл бадаруулха талаар баһал ехэ оролдолго гаргажа байнхай. Энэ һайшаалтайшье, дэмжэхээршье.

Тэгэ ажал ажалаараа, хэрэг хэрэгээрээ гэдэг бэлэй. Манай редакциин түлөөлэгшэд олон газарта — таряанай тоог дээрэ, худөөгэй станда, малай фермэдэ, һүргуулинин класс соо — уулзалгануудые үнгэргөө гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

...Тооро. Районой доодо захада оршодог Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз эндэхи томо ажахынуудай нэгэн болоно. Адууһа малаар олон, үргэн ехэ таряалан, сабшалантай юм. Хэдэн үдэр хура бороотой, бүрхэг харанхы байһанаа, тэрэ үдэр сэлмэжэ, ёһотойл халуун намарай наран шаража байгаа бэлэй. «Зай, таанаднай бидэндээ сэнхир тэнгэри, сэлмэг нара асарбат. Яагаа һайн юумэб»,—гэһээр колхозой түрүүлэгшэ Лазарь Гундынович Данзанов угтаа бэлэй.

Уридшалан хэлсэһэнэй ёһоор, түрүүшын уулзалга энэ ажахын Шанаагай полевой станда үнгэрбэ. Энээнһээ уламжалан юу тэмдэглэлтэйбэ гэхэдэ, район дотор худөөгэй станууд һайнаар, бодомжотойгоор түхөөрэгдэнхэй. Гансашье эндэ бэшэ, харин «Сибиряк», «Восточные Саяны» колхозуудта, Саяанай, Харбаангуудай, Тураная совхозуудта болбосон түхэлтэй станууд түхөөрэгдэнхэй. «Мир» колхоздо томо гэгшын шулуун «Механизаторай байшан» баригданхай. Тэндэнь суглаа хэхэ зал, улаан булан, столово, кухни, байрын таһалгануу, бани, душ гэхэ мэтэ хуу бии. Иимэ жэшээ бусад районуудта нэбтэрүүлбэл, һайн байгаал ха.

...Зай, Шанаагай отделениин полевой станай улаан буланда душоод шахуу комбайнер, тракторист, механизатор болон тоог дээрэ хүдэлэгшэд сугларба. Уулзалгын урда тээ колхозой парткомой секретарь О. Б. Мухуев хэдэн үдэрэй таряа хуряалгын дүнгүүд тухай хөөрэжэ, түрүүшүүлэй ажал хэрэгүүдые онсолон тэмдэглээд, правлениин, парткомой болон профкомой хамтын шиидхэбэри соносхобо. Тэрэнэй ёһоор, баал хуряалга дээрэ эрхимлэжэ ябаһан комбайнер Дмитрий Гармаевич Балбуреевтэ дамжуулгын вымпел мүнгэн шантайгаар колхозой түрүүлэгшэ Л. Г. Данзанов барюулба. Мүн таряа баал болгон сабшажа ябаһан түрүү комбайнер Б. С. Мащкинов мүнгэн шанда хүртэбэ. Ажалай түрүүшүүлдэ зорюулагдаһан багахан концерт харуулагдаа.

«Буряад үнэн» газетын хүдэлмэри, мүнөө үеын эрилтын ёһоор, хубилган шэнэдхэлгын ямар хэмжээнүүдые абажа байһан тухайгаа, саашанхи хараа түсэбүүд тухайгаа газетын редакторай орлогшо П. Н. НИМАЕВ, Түнхэнэй болон Ахын районуудаар манай газетын корреспондент Ж. Д. ЮБУХАЕВ дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө. Буряад хэлээ мартахагүй, үндэһэн соёл болон искусствяяа саашадань хүгжөөхэ, һүргуулинуудта түрэлхи хэлэ зааглые һайжаруулха, буряад ном гаргаха, лекцк уншаха гэхэ мэтэ олон тоото асуудалнууд эндэ зүбшэгдэнэн, хүн зоной һонирхол үүсхэһэн байна, һанамжа дурадхалнуудшье олрн байгаа.

Колхозой ахамад агроном **Андрей Нимбуевич Янданов,** жэшээнь, нигэжэ хэлээ:

— Би үүн заяанай «Байгал» журнал, «Буряад үнэн» газетэ уншагшадай нэгэн гээшэб. Тэд залуушуулаймнай дунда түрэл хэлээ тоохогүй, ёһо заншалаа мартажа байһан ушарнуудай үзэгдэдэгынь гэмшэмээр, Гансал газетэ уншаха бэшэ, харин нютагайнгаа һонин тухай бэшэжэ байха ёһотойбди, Газетэ тарааха, ойлгуулха талаар хүдэлмэри манайда эдэбхижүүлэгдэхэ ёһотой. Эндэ ерэжэ, бидэнтэй уулзажа, нимэ зохидоор хөөрэлдэжэ байһанайнь түлөө газетын хүдэлмэрилэгшэдтэ баяр хүргэхэ байнаб.

Иимэ һанамжа байна. Мүнөө ажабайдалнайшье, үгэ хүүрнайшье хубилжа байна гээшэ ааб даа. Политическэ, техническэ, эрдэмэй шэнэ үгэнүүд бии болоно. Тэдэниие тайлбарилжа, удхыень ойлгуулжа үгэхэ шухала. Энэ талаар газетэ словарь гэхэ гү, али тайлбарилга саг сагаарнь үгэжэ байха эзрэгтэй гэжэ һанагдана. Тиигэбэл материалнууд хүндэ ойлгосотой болохо һэн. Энэ зүб ажаглалта гэжэ һанагдана. Үнинэй колхозник, барилгашан **Антон Лопсонович Мантуров** нигэжэ мэдүүлбэ.

— Би хорёод ашанартайбб. 13-ниинь буряад хэлээ мэдэхэ юм, харин 7-ниинь огто ойлгохогүй. Тэгэ яажа хүн үндэһэн хэлээ, нютаг нугыгаа түүхэ домог мэдэхэгүй, улад зонойнгоо ёһо заншал мартаад ябаха юм даа! Эндэл хүмүүжүүлгын хүдэлмэри шангаар ябуулха хэрэгтэй гэжэ һанагдана. Үбгэд хүгшэдые залуушуул хүндэлхэөэ болёо. Манай Шанаада урдань хулгай байгаагүй, һүгэлсэхэ ушар үзэгдөөгүй юм. Харин мүнөө юум даа. Энэмнай һайн һайхан заншалаа, урдын ёһо гуримаа алдажа байһанай гэршэ бшуу. Тиимэһээ энэ асуудалда газетэ анхарал хандуулхан ёһотой.

Үшөө юуб гэхэдэ, нютаг нютагай хэлэ хүндэлхэ ушартай. Нэгэл удхатай үгөөэ Эхирэдтэ, Сэлэнгэдэ, Түнхэндэ ондо ондоогоор хэлдэг ха юмбибди. Гэбэшье тэдэниие абаад ла гансал янзаар бэшэхэ ушар гарадаг. Энээниие болюулжа, хүн бүхэн өөрынхөөрээ хэлэхэ, бэшэхэ, түрэлхи хэлэнэй баялигые харуулха байна бшуу. Иимэрхүү минии һанамжа хаража үзыт гэхэ байнаб.

Һүргуулинин шабинарта буряад хэлэ заалга тухай хөөхэдээ, зарим багшанар өөһэдөөшье уһан шэнги урадхалтай, уран хурса удхатай, тоб гэмэ тодорхой үгэнүүдээр заажа шаданагүй гэжэ Буряадай АССР-эй габьяата механизатор **Матвей Сыренович Елтаков** тэмдэглээ. Нээрээшье, иимэ ушарнууд — өхэхэн акцентэйгээр, нилээд хүшэрөөр багшын хөөрэжэ байха ушарнууд али олон дайралдадаг гээшэ. Иимэ ажаглалтые багшанарай хадуужа абабал, аша туһатайл байха һэн ха.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Шанаагай отделениин тракторно-таряан ажалай бригадир **Цыдендамба Чойропович Будаев** байгаали хамгаалха асуудалнууд дээрэ тогтохоо, Зүүн-Мүрэнэй леспромхоз модо ехээр отолно, тиинсекретарь **Олег Бадмаевич Мухуев** хөөрэлдөөндэ оробо.— Бүхэли зундаа хүдөө, хада уулын дундуур, бар тайга соо малаа харууһалжа ябахадаа, ан гуроол, ой модон, байгаалиин элдэб үзэгдэлнүүдые харана, үзэнэ ха юмта. Энээн тухай бэшэбэлтнай. Уншагшадта ямар һонин байха һэм бэ!

Боложо байгаа һонирхолтой хөөрэлдөөндэ малшад Георгий Ябжанов, Цырендоржо Мухуев, профкомой түрүүлэгшэ Юрий Баганов болон бусад хабаадаһан байна.

Зүүн-Мүрэнэй дунда һургуулида болоһон уулзалга һонирхолтой байгаа. Буряад хэлэнэй кабинет гоё һайханаар шэмэглэгдэнхэй, «Буряад үнэн» газетэдэ һаяхан толилогдоһон «Хонхо» хуудаһан класс соо эли газарта хадаатай байна. Тус хуудаһанда энэ һургуулиин һурагшадай бэшэһэн түрүүшын туршалга-зохёолнууд толилогдоһон байгаа бшуу. Энэ нютагай хүбүүн поэт Цыретор Зарбуевта зорюулһан булан ехэ анхарал татаба.

Эндэ байһан хүгжэмэй багша **Светлана Доржиевна Самбуева** өөрынгөө һанамжа хэлэнэ. Юуб гэхэдэ, буряад композиторнууд тухай, тэдэнэй зохёолнуудые шэнжэлһэн материалнууд, шэнэ дуунууд ходол гаража байха байгаа ха. Энэмнай гансашье уншагшадта һонирхолтой бэшэ, харин үхибүүдтэ, хүгжэмэй багшанарта, уран һайханай коллективүүдтэ туһатай байха һэн гэбэ. Иимэ дурадхалыень дэмжэхэл хэрэгтэй болоно бшуу.

Үглөөдэрынь райОНО-до заргалдаһан буряад хэлэнэй багшанарай методическа зүблөөн дээрэ али алинда туһатай хөөрэлдөөн болоо. Буряад хэлэнэй талаар инспектор-методист Сергей Гармаевич Ошоров түрэлхи хэлэ зааха, буряад литература һурагшадай шудалха тушаа ехэл зүйтэй, зүб заабари, зүбшэлнүүдые хэлэжэ байгаа бэлэй. Багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ асуудалда охэ анхарал хандуулна. Элдэб конкурс, харалга үнгэргэхэ, хизаар ороноо шэнжэлгын ба литературын булангуудые эмхидхэхэ гэхэ мэтэ дурадхалнуудыень бүрин дэмжэхээр һэн. Буряад хэлэнэй учебникүүд, буряад номууд тухай һанал бодолоо андаланабди.

— 5-дахи классаа эхэлжэ һурагшадай үзэдэг буряад хэлэ болон литературын учебникүүдые гүнээгыгөөр шэнжэлжэ үзэхэ хэрэгтэй. Зарим ушарта нилээд орёо текстнүүд оруулагданхай, гэбэшье арадай аман зохёолнууд — үльгэр, онтохон гэхэ мэтэ үсоон байдаг. Учебникүүдэй авторнууд хүдөөгэй һургуулинуудай багшанартай холбоотой байдаг һаань, һайн бэлэй. Тиихэдээ ямар класста ямар зохёолнуудые, яажа үзэхэб, һурагшадай һонирхол яажа татахаб гэхэ мэтэ асуудалнуудые газетыншье хуудаһанууд дээрэ зүбшэбэл, туһатай байха һэн,— гэжэ Монгой дунда һургуулиин багша **Дондок Дашиевич Лыгденов** хэлэбэ. Энэ һанамжыень Горхоной дунда һургуулиин буряад хэлэнэй багша **Зоя Дамбиевна Байминова** бүримүһэн дэмжэбэ.

— Буряад хэлэ мэдэхэгүй хүнүүдэй бага зэргэ хөөрэлдэжэ һурахадань, «Русско-бурятский разговорник» ехэ туһатай байха бэлэй. Үни хада нимэ хэблэл нэгэтэ гараһан байха. Энээниие мүнөө дахинаа хэблэбэл, олондо хэрэгтэйл хэрэг бүтэхэ һэн,— гээд Хэрэнэй һургуулиин багша **Светлана Аюшеевна Ардуева** тэмдэглэбэ.

Уран зохёолшодтой, журналистнуудтай саг үргэлжэ уулзалганууде үнгэргэхэ, буряадаар лекци уншаха, зариндае буряадаар үгэ хэлэдэг болохо тухай Галбайн һургуулиин багша **Сырен-Дулма Доржиевна Митрикова** өөрынгөө һанамжа мэдүүлээ һэн. Тиихэдээ мүнөө «Буряад үнэн» газетын түлөөлэгшэдтэй уулзажа байһамнай ехэ һонирхолтойшье, туһатайшье гэжэ һанагдана гэжэ онсолбо.

Хэдэн үдэрэй туршада Түнхэнэй совхозодо, «Мир», «Восточные Саяны» колхозуудта олон тоото уулзалганууд, үргэн ехэ хөөрэлдөөн болоо гээшэ. Ушар иимэһээ уншагшадайнгаа һанамжа, дурадхалнуудые анхаржа, бодото хэмжэнүүдые абаха гээшэ редакциин коллективэй зорилго болоно. Тиихэдээ шухала асуудалнуудые Гэгээрэлэй министерствотэй, номой хэблэлтэй, зохёохы ажалганай холбоонуудтай суг хамта шиидхэхэ байһамнай эли ха юм. Тэдэнэй зүгөөр эдэ асуудалнууд мүн лэ анхаралтайгаар хаража үзэгдэхэ бээз гэжэ ехэтэ найдагдана.

П. ЛОПОЕВ.

ОКТЯБРИИН 70 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

НИКОСИ. Агууехэ Октябриин 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан фестиваль Кипрэй ниислэл хотодо нээгдэбэ. ВЛКСМ-эй ЦК-гай хабаадалгатайгаар Кипрэй залуушуулай демократическа эмхиин (ЭДОН) үүсхэлээр тэрэ эмхидхэгдээ.

Советскэ Союзай болон Кипрэй тугуудаар, гоё һайхан уряа лозунгнуудаар шэмэглэгдэһэн городой эртэ урдын хэрэмэй дэргэдэ Никосиин олон мянган хүн зон сугларһан байгаа. Республикын парламентын депутат ЭДОН-ой түрүүлэгшэ Михалис Папапетру фестивалиие нээхэдээ, Агууехэ Октябриин илалта хүн түрэлтэнэй хүби заяанда тон шухала удха шанартай, ядерна дайнай аюулһаа бүмбэрсэг дэлхэйе аршалан абарха хэрэгтэ Советскэ Союз шухала хубитаяа оруулна гэжэ тэмдэглээ.

ООН-до ХАНДАБА

КАИР. Израилиин ядерна программануудые улаасхоорондын орёо нарин хиналта доро табихын тула шухала хэмжээнүүдые абаха уряатайгаар Египет Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацида хандаба гэжэ «Аш-Шааб» газетэ мэдээсэнэ. Мүнөө үедэ Тель-Авив горитой ехэ ядерна боеголовконуудтай, тэдэниие абаашаха хэрэгсэлнүүдтэй болонхой. Тэрэ тоодо бүхы араб оронуудые айлгажа һүрдөөжэ байха зорилготой 200 гаран ракетэтэй юм. Израилиин ядерна программанууд дай жүрөөдэһэн шэнжэтэй байна, энэнь улаасхоорондын амгалан тайбан ба аюулгүй байдалда уршаг тойбо татана. Улаасхоорондын ёһо гуримуудта зүрюу харша политика-бэлэлүүлдэг гүрэнэй ядерна зэбсэгтэй байлгань хүнүүдэй һанаа зобооно, шиидхэхы хэмжээнүүдые абаха эрилтэ дэлхэйн олониитын үмэнэ табина.

У. СЕШЕНС—ФБР-эй ДИРЕКТОР

ВАШИНГТОН. США-гай конгрессэй сенат судья Уильям Сешенсые мүрдэлгэнүүдэй федеральна бюрогой директорээр томилхые нэгэн дуугаар баталба. Энэ түшаалда май һараһаа хойшо түбэй тагнуулай захиргаанние толгойлжо байһан Уильям Уэбстерые Сешенс һэлгэхэ юм.

«Иран-контрас» гэжэ нюуса ябуулгые мүрдэн шэнжэлхэ талаар конгрессэй тусхай комиссинуудта хөөрэлдөөнүүдэй түлөг болоно байха үедэ—июлиин 24-дэ Сешенсые томилхо тухай президент Рейган соносхоо һэн.

Энээнэй урда тээ Техасай федеральна судья байһан 57-той Сешенс «хуулин ёһо наринаар баримталарша» гэжэ суурханхай.

Сенадай юридическэ комитедтэ тэрэниие шагнахадань, дээрэһээ политическэ засаг захиргаанай хашалтада эсэргүүгээр эрид тэмцэхэб гэһэн найдуулгань ФБР-эй шэнэ директорэй нэрэ хүндые сенаторнуудай нюдэн дээрэ дээшэлүүлһэн байгаа. Хэрбээ ёһо гуримда таарахагүй байгаа һаань президентын захиралтануудые дүүргэхэгүйб гэбэ Сешенс.

Бодото дээрээ «Техасай эрид эгсэ хубүүнэй» ямараар бэеэ харуулха байнынь ус саг элирүүлнэ бээз.

ОРОНУУДААР

БЕЛГРАД. Охридска нуурай эрье дээрэ оршодог Югославиин эртэ урдын Струга хотодо поэзиин улаасхоорондын заншалта үдэшэнүүд үнгэргэгдэбэ. Дэлхэйн уран шүлэгшэдэй энэ харалгада 40 гаран ороной, тэрэ тоодо Советскэ Союзай 250 гаран автор хабаадана.

* * *

Югославида 10 мянган наркоман тоо бүридхэлдэ абтагданхай. Тиин тэдэнэй тоо саг үргэлжэ олошорно, наркотигуудые нюусаар худалдаха ябадал үргэдэнэ. Наркотигуудые худалдаһанай түлөө 1680 хүн һүүлэй жэлнүүдтэ хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаа юм. Новисадска медициный институтдай худэлмэрилэгшэ Дамьян Савич «Наркотигууд болон залуушуул» гэһэн ном соогоо эдэ тоонуудые харуулна, гээд Таныр агентство мэдээсэнэ. Титов-Врбас хотодо бүлэг наркоманнуудай сүүдэй эхилжэ байһан үедэ энэ номой хэблэлһээ гараһаниинь һайхашаалтай гэжэ агентство заана. Тэдэнэр энэдхэг улһа хуули бусаар ургуулжа, ехэ хүсэтэй наркотигуудые бэлдэдэг байгаа.

ВАРШАВА. Польшын Сопот хотодо «Ойн оперо» гэһэн театрта эстрадада дуратай олон мянган хүн сугларжа, дуунай уласхоорондын XXIV фестиваль эхилээ. «Сопот-87» конкурсдо мүнөө жэлдэ дэлхэйн 20 ороноо 24 гүйсэдхэгшэд хабаадана. Өөрынгөө шэлэһэн дуу гүйсэдхэнэй түлөө «Алтан пластинка» гэһэн гран-при ба поляк дуу гүйсэдхэнэй түлөө «Хуба гургалдай» гэһэн шагнал фестивальда илагшадта бэрюулагдаха. Совет гүйсэдхэгшэд—«Автограф» гэһэн мэдээжэ рок-бүлэг ба залуу дуушан Марина Капуро конкурсдо хабаадана, харин айлшадай тоодо Валерий Леонтьев байлсана.

Нёдондо жэлдэ фестивальда илажа гараһан американ дуушан Мейра Гетц дуунай һайндэрые заншалта ёһоор нээгээ. «Сопот-86» конкурсын гран-придэ хүртэһэн дуугаа тэрэ дуулаһан байна.

БУДАПЕШТ. Нойро эрдэмэй талаар бүхэдэлхэйн хоёрдохи конгресс эндэ түгэсэбэ. Уураг тархи шэнжэлэгшэдэй уласхоорондын эмхиин үүсхэлээр тэрэ үнгэргэгдэһэн байна. Нойро эрдэмэй талаар конгресстэ айхабтар олон хүн хабаадаба гээд эмхидхэлэй комитедэй түлөөлэгшэд пресс-конференци дээрэ мэдүүлээ. 60 ороной, тэрэ тоодо уураг тархи һаял шэнжэлжэ эхилһэн Марокко, Сьерра-Леоне болон Шри-Ланка үүрэнүүдэй 3600 эрдэмтэд тэрээндэ хабаадаа. Конгресс дээрэ хэгдэһэн бүхы элидхэлнүүдэй дүрбэнэй нэгэ хубие социалис оронуудай эрдэмтэд хэһэн байна. Социалис оронуудта уураг тархи шэнжэлгэдэ ехэ анхаралай хандуулагдадаг байһан тухайнь энэнь гэршэлнэ, гэжэ пресс-конференци дээрэ заагдаа.

ПРАГА. Чехословакиин түлишын-элшэ хүсэнэй һалбариин ажалшад мэргэжэлтэ һайндэрөө — Шахтерой ба энергетигэй үдэрые тэмдэглэбэ. Арадай ажахые эршэмтэйгээр хүгжөөлгэдэ энэ һалбари шухала үүргэ дүүргэдэг, тэрэнэй найдамтай үндэһэ һууринь болодог юм. Шахтернууд 126 миллион тонно нүүрһэ Эхэ орондоо үгэдэг. Атомна электростанциинууд горитой хубитаяа оруулдаг. Орон дотор үйлэдбэрилэгдэдэг элшэ хүсэнэй дүрбэнэй нэгэ хубиие үгэдэг байна. Һайндэрэй үрдэ тээ түлишын-элшэ хүсэнэй һаабариин олохон хүдэлмэрилэгшэд үндэр шагналнуудта хүртөө.

(ТАСС).

ТҮРҮҮЛЭГШЭҺЭЭ ЭХИТЭЙ

Районойнгоо эдэбхитэдые суглуулжа, суглаа үнгэргэхэдөө, Хяагтын ээрэлгэ-нэхэлгын фабрикын арадай хинагшадай хүдэлмэрние жэшээ болгон дурдадаг зантай болонхойбди. Фабрикын гол бүлэгэй түрүүлэгшэ Светлана Борисовна Подкорытова. Бүлэгэй гэшүүд нүхэдэйнгөө һайнаар хүдэлмэрилдэг тухай олоной нюур дээрэ шагнажа һуухадаа, тэдэнээрээ ехэ урмашадаг. Тэгэ урмашангүй яахаб? Нүхэд басагадынь коллективэйнгээ амжалтада нилээд ехэ хубитаяа оруулна ха юм. Бага бэшэ хүсэ шадалаашье гаргана.

Фабрикада гол бүлэгнөө гадна цеховэ 8 бүлэг хүдэлдэг. Тэдэнэй ажал ябуулгые арадай 63 хинагша бэелүүлнэ.

Хинагша бүхэн өөрынгөө харюусадаг участоггай. Тиигэбэшье тэдэнэр бултадаа үйлэдбэриин технологиин хэр зүбөөр хэрэглэгдэжэ байһаниие, ажалай журамай хэр зэргэ сахигдадагые, шалгаха ниитэ нэгэл зорилготой гээшэ. Тэдэнэй хэһэн шалгалтануудай дүнгөөр директорэй зүгнөө захиралта гаргагдадаг, суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэлгэ болодог. Тиигэхэ ажалайнь ябаса олондо мэдэжэ болгододог байна.

Нэгэ шалгалтын үнгэргэдэхэдэ, 60-дахи номерой бумаажан миндаһан дутаа һэн. Тэрэнэй шалтгаанниинь элирүүлэгдээд, зэмэтэ нюурнуудһаа мүнгэниинь дарагдаһан байна. Тэрээнһээ гадна фабрикын проходной соо, талмай дээрэнь, түүхэй эд болон материалнуудай байдаг газарнуудта шалгалта хирэ-хирэ болоод лэ хэгдэдэг заншалтай. Богонёор хэлэхэдэ, арадай хиналтын бүлэгэй түрүүлэгшын эдэбхи үүсхэлһээ бүхы ажалынь дулдыдадаг байна.

Нүхэр Подкорытова энэ тушаалдаа ехэ таараһан хүн гэжэ һанагшаб. Хүнүүдээр үгөөэ ойлголсожо, шалгалта хэхэдээ, ямаршье үлүү үгэ гаргангүй, хүнэй нэрэ хүндые гуталангүй, доромжолонгүй, харин эрилтын эзргээр шалгаха гээшэ ехэ удха шанартай.

Фабрикын арадай хинагшад тоосооте үе соогоо дүн хамта 31 шалгалта үнгэргөө. Шалгалта бүхэниинь бүхы үйлэдбэридэ, тэрэниие эрхилэлгэдэ туһа нэмэри оруулаа гэхэ шухала. Фабрикын 1987 оной түрүүшын хахад жэлэй түсэбые һайнаар дүүргээд, саашадаашье амжалтаяа арьбадхан ажаллана. Эндэ арадай хинагшадай үүргэ ехэ байгаа. Үүргөөэ мэдэрһэн хинагшад урма зоригтойгоор хүдэлнэ.

В. ПОПОВ,
Хяагтын районой арадай хиналтын комитедэй инспектор.

акушерка Туяана Галсановна Данжоева, медсестра, ВЛКСМ-эй гэшүүн Эльвира Очирова гэшэд һайшаал магтаалтайгаар хүдэлнэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Медсестра Э. Очирова

районой Жаргалантын больницада эбтэй эетэй хүдэлдэг. Табан медсестраһаа, хэдэн врачһаа бүрэндэхи коллектив нютагайнгаа зондо хүндэтэй болоо. Врач Виктория Андреевна Арбошкина, фельдшер-

ТАСС ХИЛЫН САДАНАҺАА

ондохи табан ороной президентнүүдэй уулзалга дээрэ гар табигдаһан Түбэй Америкэдэхи байдалые эбэй ёһоор гүримшуулха тухай үгэеэ ойлгэлсолгонуудые Никарагуагай правительствын

ПОЛИТИЧЕСКЭ ХӨӨРЭЛДӨӨ ХЭХЭ УРЯА

МАГУА. Байгша оной 5-да нээгдэхэ парламентын хөөрэлдөөндэ хамаатан правительствын т

СОЕЛОЙ ҺОНИН

ХҮГЖЭМЭЙ БАГША

Нарһатын 2-дохи дунда һургуулийн хүгжэм дуунай багша, мүн эндэхи уран һайханай саг үргэлжын хүтэлбэрилэгшэ Федор Федорович Виноградов нютагай поэт Василий Байбородинай «Яруума, Яруума минии...» гэжэ уран шүлэгтэ һайхан нугалбаритай аялга һанажа тааруулһан юм. Тиигээд лэ тэрэ дуунийнь ама дамжан, бүхы Яруунадаа үргэнөөр дуулагдадаг, ёһотойл арадай дуун болошоо һэн. Юуб гэхэдэ, тэрэ дуунай удха һайхан байгаалитай Яруума нютагай энгэртэ ажабайдалаа шэнээр зохёожо, ажана, жаргал эдлэн байһан мүнөө үеын хүн тухай, дүлэтэ жэлэй сагууд тухай, үнэгы, һайхан үһатай худагууд тухай юм.

Федор Федорович энэ дуратай ажалдаа наһанайнгаа 34 жэлые зорюулхадаа, аялга хүгжэмэй аргаар үхибүүдэй һанал бодолые хүгжөөхэ, шэнэ ойлгосо, мэдэрэл түрүүлхэ аһан ехэ зорилго урдаа табин ажаллана. Мүнөө сагта хэшээлэй саг нүгшөөжэ, «хуурай» гуримаар багшалха арга һонигуй болонхой. Тэрэнэй орондо шэнэ, һонин баримтатай ойлгосо, мэдэсэ үгэхэ, олые мэдэхэ багша гэшэл хүндэтэ һуурида гараха жэшээтэй. Тиихэн тулада багша гэшэ саг үргэлжэ эрдэм мэдэсэеэ үргэдхэжэ, шэнэ шэнэ роль абажа байһан актер мэтэ байха болоно ха юм. Эгээн лэ нимэрхүү шанар шэнжэ Федор Федоровичто бии гэжэ тэрээнтэй суг ажалладаг багшанарынь һайн мэдэхэ. Ажал хэрэгтээ тэрэнэй зохёохы ёһоор хандааашьегүйдэнь аргагүй даа. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй ажалынь искусствата холбоотой гээшэ. Тиимэһээ үхибүүдтэ зорюулагдаһан хүгжэмэй шэнэ зохёолнуудые багша саг үргэлжэ адаглажа; ажал хэрэгтээ шэлэжэ байдаг юм. Гансашье хүгжэмэй зохёол тухай юрэнхы мэдэсэ тэрэнийе һонирхуулдаггүй, харин тэрэнэй удха шанартай, бусадһаа онсо илгаань үхибүүдэй сэдьхэл зүрхэ абаһаар татаха, һонирхуулха байһыень багша һайн ойлгодог. Өөрынгөө шадабари бэлигээр, зохёохы арга дүршэлөөр тэрэ һурагшадайнгаа хүгжэлтэдэ ашатайгаар нүлөөлдэг, ёһотойл жэшээ болодог.

Һаяар тэмдэглэгдэхэ Багшын үдэртэй дашарамдуулан, хуушанай багша, аха нүхэрөө халуунаар амаршалан элүүр энхые, ажалдань амжалта хүсэнэбди.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ф. Ф. Виноградов.

Д-Н. ХАЛХАРОВ,
манай штатнабэшэ корр.

ГАЛСАН

РАССКАЗ

Үсэгэлдэр ороёшог Галсан хүршэмнай манайда орожо ерэбэ гэшэл даа. Һамажаб бидэ хоёр баярлажа, дэгэлынь тайлуулжа һуулгаад, сай шанабабди. Үхибүүднай, эжымнай унташаһан байгаа. Галсанай намһаа таба-зургаан наһаар дүүшье һаань, нүхэсэдэг һэмди. Гэр бүлөөрөө нүхэдбди гэхэдэ болохо.

Газаһаа мяха оруулха гэхэдэмнай: «Хэрэггүй, би юумэ эдихэгүйб», —гэжэ Галсан гол таһа арсаба. Сайлабабди.

Хүршымнай шэг шарай нэгэ барагаршаг, нюдэниинь ман тээшэ сэхэ харанагүй, өөрөө уруу-дуруу. Галсан балай дорюулхажа, хүхюутэй энэдэтэй ябадаггүй хүн һэн. Анханай үгэ дуугүйшэг хүн юм. Хаа-яа хүхихэл даа, теэд тэрэнь «һэ-һэ!» гэжэ энэгээд, хүлөө халта урилан, дэбхэрэд гэхэһээ, гараа эмирсэгээхэнээ сааша ошодоггүй һэн. Галсанай тиимэ хүгтэй байдал удаан үргэлжэлдэггүй, тэрэмнай удангүй мүнөөхил бодолгото болонги түхэлдөө ороод, байрайн татаад һуухал даа. Харин заримдаа юумэ хөөрэшэхэдөө, һалахагүй — аймшагтайгаар халажа хөөрэдэг зантай юм. Одоо тиихэдэнь нюдэниинь сльһотой боложо, уралынь халта дарбиижа, энэзбхилэн, гараа арбагашуулан, хажуудаа һуурһан хүниие татажа, түлхижэ байжа дуугархал даа. Теэд иигэжэ халажа хөөрэхэнь хомор юм. Гэнтэл ордоһолдог һэн. Нэгэ нютагай зон хадаа, нэгэ үйлсэдэ зэргэлжэ һуудаг хадаа, сэдьхэлыень ойлгодог хадамнай, тэрэ мөнайхиие тон дүтөөр һанадаг шэнги бэлэй. Бидэшье Галсаниие олон үгэгүй, үнэн сэхэ, бүдүүн хадань, хүндэлдэг һэмди. Минии һамажаб Галсантай нэгэ класста һураһан, унагаан нүхэд гээшэ ааб даа. Би хүршэһөө ахашье һаам, наһанаймнай ябажа, дүшэеэ намнахада, аха дүүгэймнай илгаа һалантаа һэн.

Гэнтэ Галсамнай бархиршабал даа. Һамажаб бидэ хоёр гайхабешьегүйбди. Галсан урдандаашье бархирдаг юм һэн. Өөрынгөө байдал тухай хөөрэхэдөө, бэеэ барижа ядан бархирагша бэлэй. Һогтуу байхадаа, эрэ хүн бархирдаг ааб даа. Мүнөө Галсан һогтуу бэшэ. Уукгишье бэшэ.

Эрэ хүнэй бархирхада, илангаяа нюдэнэйнгоо үйа хүндэ харуулжа байжа бархирхада, би анханай дурагүй хүм. Эрэ хүнэй бархирхые муухай гэжэ һанагшаб. Нюдөө үйатуулхада, ялай даа. Харин Галсан сорхирсо орилжо оробо. Досоонь багтанагүй гэшэ гү даа? Альгаараа хоёр нюдөо бүглөод, халта бүхын татаад бархирна. Эям мүрынь миил татаганажа байха юм.

— Бэеэ бариш даа, нүхэр. Боли!—гэжэ аргаданаб.

Һамажаб Галсанай зан хэды мэдэхэшье һаа, нэгэ хэтэрмэ муу юумэн болошоогүй юм аабза гэнэшүү, мэгдэһэн шарайтай юумэ нэгэ намайе, нэгэ Галсаниие харана. Нүхэрэймнай хурганай забһараар уһан дуһална. Тэрэ пулаадаа гаргажа, нюдэеэ, нюрэшоһон хасар амаяа аршана. Хамарынь һарнайгаад, улайд гээд, үзэмжэгүй болоһон шэнги. Нюдэниинь уһатанги — сэхэ харахаяа зүрхэлнэгүйб. Ондоо эрэ хүнэй гэнтэ бархираа һаа, би шоо үзэжэ болохо һэн ааб, харин Галсанда тэсэмгэйгээр ханданаб. Урда тээньшье бабһал иигэжэ бархирдаг байһан юм.

— Галсан, Галсан, нэрэрэ, юун болоо юм, яагаа хүмши? —гэжэ Һамажабки һураад һаланагүй. Шарайнь сунхиихадаад, нюдэндэнь айһан мэгдэһэнэй тэмдэг эли үзэгдэбэ. Минии анханайхиһааш хубилаагүй һуухада, Һамажаб намда халта гомдоһоншье хэбэртэй, нам тээшэ хёрхогороор хараад абана.

«Хэрбээ ямар бэ даа муу юумэнэй болоһон байгаа һаа, хэлэхэ һааб даа. Нүхэд ха юмбибди. Тиихэдэ нэгэ нютагта зэргэлээд байһан хадаа дуулахашье байгаа гүбди. Галсанай абга, нагасатан гэжэ энэл колхоздо байдаг. Дуулгаха һаабза»,— гэжэ бодоноб. Нэгэл сэдьхэл доторой ямар бэ даа мэдэрэлдэ эзэлэгдээ гээшэ ааб даа. «Бархиралган һуралгагүй юм, харин энэдэн һуралгатай» гэжэ буряадууд хэлсэдэг. Уйлаһан хүниие юундэ бархираабши гэжэ һураха гээшэ үлүүдэ һонирхоһон ябадал болохо бшуу. Юунэй болоһые өөрөө хөөрэнэ ааб даа. Хэлэхээр һаань... үгы һаань, яахабши. Хэлэмээр юумэн һаань, талыншье хүнүүдтэ хэлэжэ, гомдол мууларааа тарааха, туһа абаашьегүй һаа, уушхаржа, уйдхараа сэлмээдэг юм ха юм. Теэд Галсан... өөрынь дуран.

ГАЛСАН

РАССКАЗ

...Һамажаб минии байдалые тухайлаа ёһотой — ёрхогор шарайнь зөөлэрбэ. Галсаниие яагаабши, юун болооб гэжэ һуража тамалхаяа болибо. Теэд тэрэнэймнайшье бүглүү сэдьхэлдэ сэлмэбэ хэбэртэй.

—Зай, битнай ябаһууб даа. Хулисэгты. Та хоёрые харахадаа, иигэжэ бэеэ барибагүйб... — гээд, дуугайхан хубсалаад, гаража ябашаба.

Минии зоссо гомдол уурхайлба:. «Айлда ерээд, бархираад, юуншье гэжэ тайлбариланг үй ябашаха... Нүхэдбди гэжэ һананагүй гээшэ гү? Зосоохи уйдхар гомдолоо нюуха һаа, хэлэхэгүй һаа, юундэ ороноб? Ороо һаа, юундэ уйланоб? «Та хоёрые харахадаа, уйлабаб»,— гэжэ хэлэхэдээ, юун гэбэ гээшэб? Хүнэй хараад уйлахаар ямар тиимэ зон байба гээшэбибди? Юун гээшэб даа, һүүлэй һүүлдэ! Үгы, нээрээ, юун шүдхэрөө хэлэдэг хүйхэр гээшэб?».

Энэ үглөөгүүр Галсан һамгаяа гэртэнь ябуулба.

Тэрээн тухайнь дуулаад, Һамажаб бидэ хоёр гүйлдэжэ ошобобди. Хүнды задагай болошоһон гэр байба. Галсаниие харахадамнай, урда урдынхиһаа баяртай хүхюун. Гараараа гараа үрэсэгөөн, нэйнь баяр болобо. Галсан, нээрээ, Һамаг лаад байна бэшэ, Н байһан хүн шэнги.

— Энэ яажа байһ —гэжэ Һамажаб сро

— Юун боложо б шэб? —гэжэ би эхи жэдээ юундэ хэрэ шэбши?

— Һалаабди,—гэжэ Галсан энеэбхилжэ б хэлэһэн үгэ шэг шар рынь дундаа бүри я ралдахагүй байба. Һалаха гээшэ н бэшэ, ядахын сагта, байхаар юумэн бэшэ Һанадаг ябааб.

—Юундэ? —гэбэб.

— Дэжэдэн сагта Һэмнайш! — гэжэ Һ дуугарба.

— Нэгэ һайн юум хо Һанаатай отол ябаа гүби даа,— сан Һамажаб би асуудалда гансахан лээр харюусаба.

Манай сүлөө с

ОЛООРОО ХАБАА

Урилдалгаар Профсоюзуудай советэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мурысөөн республикын ипподром шадар үнгэргэгдэбэ. Алтан намарай мурысөөндэ республикын районууд, институууд, техникум, училищинууд болон үйлэдбэриин коллективүүдэй 200-һаа дээшэ спортсменүүд хабаадалсаа.

— Намарай энэ үдэрэй урилдаанда хабаадахаяа Баргажанай, Загарайн, Ивалгын, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй, Прибайкалиин, Тарбагатайн болон Хяагтын районуудай хүнгэн атледүүд ерэнхэй. Эдэнэр октябриин 8-һаа эхилхэ худөөгэй спортын зунай хоёрдохи наадануудай һорилго бэлэдхэлээ гарахань. Тиихэдэ урилдаанда хабаадагшад хубиин тоосоогоор болон командаараа түрүү һуури эзэлхын түлөө хэдэн зайнуудта урилдаа юм, — гэжэ профсоюзуудай спортивно-физкультурна областной бүлгэмэй түрүүлэгшэ Р. Л. Якупов хөөрэнэ.

Үглөөнэй 11 часһаа эхилһэн урилдаанда 1500 метрһээ эхилээд 6000 метрэй хүрэтэр зайнуудта түрүү һуури эзэлхын түлөө хүбүүд, басагад, эхэнэрнүүд, эрэшүүл мурысэбэ. Бусадһаа түрүүлэн 1500 метрэй зайда 15—16 наһатай 23 басагад урилдаанда гараба. Мурысөөнэй эхилһээр 6 минутын үнгэржэ байхада, түрүүлэн ерэгшэд тодорбо. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, Баргажанай дунда һургуулиин 8-дахи классай һуранша Таня Зверькова, «Электромашина» заводой түлөөлэгшэ Анастасия Самарцова, Кабанскын дунда һургуулиин һурагша Юлия Бурлакова гэгшэд эрхимлэжэ, түрүүшын гурбан һуури эзэлбэ. Эдэнэрэй удаа 2000 метрэй зайда хүбүүдэй дунда болоһон урилдаанда 28 командын түлөөлэгшэд үйгөө. Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой түлөөлэгшэ Станислав Гадаев, Кабанскын, Тарбагатайн дунда һургуулинуудай һурагшад Игорь Метленко, Игорь Кунаненко гурбан шалгарба.

2000 метрэй зайда урилдаһан басагад сооһоо (17—18 наһатай) Баргажанай дунда һургуулиин һурагша Инна Номонова, багшанарай институдай студентка Елена Думнова, ЛВРЗ-гэй түлөөлэгшэ Галина Сизых гэгшэд түрүүлэн ерэжэ, командануудтаа шухала очко асарба,— гээд мурысөөнэй судья мэдээсэнэ.

Эдэнэрэй удаа институт, техникумүүдэй болон үйлэдбэриин коллективүүдэй түлөөлэгшэд 3000 метрэй зайда урилдаба. Эндэ эхэнэрэй даһаа хүдөө ажалы гическа институ дентнүүд Ира Пр Зайцева, Ира Жи сооһоо Баргажан Алексей Дробышев дорожно техникум Сергей Федоров, институдай студент лин гэгшэд хурд харуулба.

Бүхы зайнуудай дэ 5000—6000 метр та урилдаан болоо зайда ороёдоол та дын гэшүүд ур Энэнь эдэ олоор спортсменүүдэй А байба гэжэ тэмдэг тэй. Доржи Банзар жэтэ багшанарай студентнүүд Олег Сергей Шеломен Цыбиков гэгшэд лэжэ, командаяа т да гаргалсажа ш

Һүүлшын — зурга метрэй зайда гуш командын гэшүү урилдаанда таб профсоюзуудай физкультурна обл гэмэй тренер, стерта кандидат Черных, Сэлэнг хүнгэн атледүүдэй тренер Сергей Чер нологическа инс ша Саян Жамбал эрхимлэжэ ерэ.

Бүхы урилдаанай командануудай эзэлһэн тухай Худөөгэй районуу һаа Баргажанай, ЛВРЗ-гэй спортын манданууд, түрүү һуури эзэлһэн б үйлэдбэриин ко дунда «Электрома дой, Түгнын шу нэй уурхайн онһо мал-нүүдэл 28-д команданууд шал

Институдуу дэй дундаһаа тех багшанарай, худ ститудуудай, пе Хяагтын хүгжэм Удын медицинскэ дэй командануу гурбан һуури эз даанда эрхимлэ болон спортсмен союзуудай сове дипломууд барю

Алтан намарай эрхимлэжэ гараһ нүүдһээ республик юзай команда Эдэнэр ноябрь нодарай хизаарай хотодо РСФСР-эй эзэлхын түлөө мурысөөндэ хабаа

Б. Цы

УЛААН-ҮДЭДЭ ХЭД АЙЛШАЛХАБ?

Буряадай гүрэнэй филармони энэ һарада харагшадые олохон уран һайханай коллективүүдэй, мүн артистнуудай бэлиг шадабаритай танилсуулха байна. Тиимэһээ энэ намарай дунда һарада манда айлшаар бүүхаар хараалагдаһан хүгжэмэтэ коллективүүдтэй болохо үүлзалганууд тухай уншагшадтаа дуулгаха байнабди.

Новосибирскһээ

Эстрадын дуунуудта дуратай Улаан-Удын улад зоной һонирхолдо эдэ үдэрнүүдтэ залуушуулай дунда яһала суурхаһан «Телефон» гэжэ Новосибирск хотын шоу булэг айлшалба. Хүтэлбэрилэгшэнь Н. Косенко. Дурсагдагша коллектив үсэгэлдэр П. И. Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищийн концертнэ зал соо уран бэлигээ түрүүшынхиеэ харуулба. Удаань Баруун Сибириин айлшад Улаан-Удын «Текстильщик», «Рассвет» гэхэ мэтын, мүн Селенгинск һуринай соёлой байшангуудта ошожо, концертнүүдые харуулха юм.

Эстониһоо

Һарын тэнгээр Эстониин ССР-эй үрэнэй симфоническа оркестр (ударидагшань ахамад дирижер, республикын габьяата артист П. Лилье) ерэхэ.

1930-аад онуудта эмхидхэгдэһэн багахан камерна ансамбльһаа симфоническа оркестр болотороо ургаһан энэ коллектив оронойнгоо, мүн түрэл республикынгаа түүхэтэй нягта холбоотой, 1944 ондо тэрэ ансамбль Эстониин радиогой дэргэдэ дахинаа эмхидхэгдээд, тэрэ сагһаа захалжа хүгжэлтынгөө замда гараһан түүхэтэй.

100 хүгжэмшэдһөө бүридэһэн энэ коллектив манай хүгжэмдэ дуратайшуулай анхаралда һонин программаяа дэлгэхэ байна. Иланганяа, Брамсай, Веберэй, Моцартын болон бусад композиторнуудай зохёолнууд олоор гүйсэдхэгдэхэ.

Эстониин симфоническа оркестртэй хамта элдэб сагуудта совет ороной мэдээжэ дирижернууд, солистнууд Н. Рахлин, Е. Светланов, Ю. Темирканов, Д. Ойстрах, Э. Гилельс болон бусад бэлиг шадабарияа харуулһан байха. Энэ коллектив Европын олон ороннуудаар нэгэнтэ бэшэ гастрольдо ябажа ерэһэн юм.

Украинаһаа

Скрипкын аялга сэгнэхэ дуратайшуул Украинын ССР-эй арадай артист, УССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат, профессор В. Хоторович гэгшын гүйсэдхэлгэ шагнаха аргатай. Энэ концертдэ УССР-эй габьяата артист, Киевэй филармониин гитарист П. Полухин хабаадалсаха.

Улаасхоорондын конкурсын лауреадууд

Анна Мансарова (пианино), Э. Митченко (баян) гэгшэдэй репертуар айхабтар баян юм. Анна Мансарова Буряад ороной хүгжэмдэ дуратайшуулай һонорто Бетховеной, Листын, Равелиин, Шопенэй, аялга хүгжэм зэдэлгэхэ байна. Тэрэнэй гүйсэдхэһэн фортепианна концертнүүдэй нэгэн Буряадай филармониин, 13-дахи номерой абонементын программада оруулагданхай. Тиихэдэ баянист Э. Митченко гэгшын гүйсэдхэлгэ «Ород арадай инструментнүүд шэнхинэнэ» гэһэн 10-дахи номерой абонементдэ оруулагданхай.

ГДР-һээ

Германиин Демократическа Республикын бэлигтэй пианист ГДР-эй искусствын шангай лауреат Герхард Эрбер гэгшын гастрольнууд Улаан-Үдэ хотын соёлой ажабайдалда яһалашье дурасхаал үлөөхэ ёһотой. Тэрэнэй концертын программада И-С. Бахай, Эйслерэй, Гайднын, Дебюссийн, Шопенэй болон хүгжэмэй бусад классигуудай зохёолнууд бии.

Москваһаа

Бүхэсоюзна болон Улаасхоорондын конкурснуудай лауреат Михаил Волчок Улаан-Удэдэ эхилһэн фортепианна искусствын концертнүүдые үргэлжэлүүлхэ юм. Тэрэнэй концертдэ эрэгшэд Бахай, Шуманай, Мусоргскийн болон бусадшье классигуудай зохёолнуудые шагнаха аргатай.

Энэдхэгһээ

«Индиин фестиваль — СССР-тэ» гэһэн хэмжээ ябуулгануудтай зохилдуулан, Улаан-Удэдэ хани барисаата урда ороной бүлэг артистнууд айлшалха байна. Тэдэнэй дунда урда Энэдхэгэй жама ёһоор нагасварам гэжэ инструмент дээрэ классическа хүгжэм гүйсэдхэгшэ Шейх Чинна Меуляна, шэбшүүр дээрэ наадагшад бии.

Саратовһаа

Октябриин 25—30-да Саратовска филармониин «Россы» гэжэ ансамбль Улаан-Удын концертнэ залнуудаар совет болон хариин композиторнуудай дуунуудые гүйсэдхэхэ, мүн юрэ бусын номернуудтай программа харуулха.

28—30-най үдэрнүүдтэ хуушанай романснуудые, ород арадай болоод совет композиторнуудай дуунуудые ирагуу һайханаар гүйсэдхэгшэ. СССР-эй арадай артист, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Евгений Беляев Улаан-Удэдэ концертнүүдые үгэхэ байна.

Мүн лэ һарын һүүлшын үдэрнүүдтэ Улаан-Удын ажалшадай урда «Москонцертын» артистка, Кабардино-Балкарай болон Хальмагай АССР-нүүдэй габьяата артистка Ирина Кострова Анна Ахматовагай зохёолнуудые пианист А. Белобоковой дэмжэлгэ доро уран һайханаар гүйсэдхэн үншаха.

Н. ЕГЕРЬ.

Агуусхэ Октябриин 70 жэлэй ойтой дашарамдуулан, октябриин 3-һаа 10 болотор Буряадай АССР-эй соёлой үдэрнүүд Новосибирск областьдо үнгэргэгдэхэнь.

Новосибирск областьдо үнгэргэдэхэ соёлой үдэрнүүдтэ республикымнай мэргэжэлтэ коллективүүдһээ гадна арадай уран бэлигэй харалгада шалгарһан түлөөлэгшэд олоороо хабаадуулагдаха. Тэдэнэр эдэ үдэрнүүдтэ Ленинэй орденто Буряадай Гүрэнэй опера болон баледэй театрай сценэ дээрэ һүүлшыкгээ бэлэдхэлнүүдые хэжэ дүүргэнэ, үглөөдэр аян замдаа мордохонь.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Лотос» гэжэ Зүүн зүгэй хатарай ансамблиинхидай шэнэ номер.

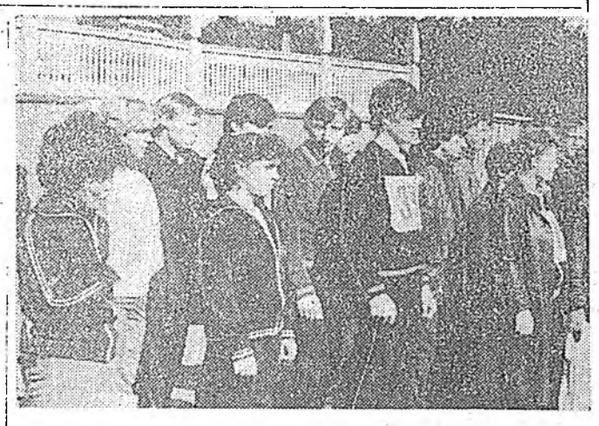

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: парад жагсаал. Авторай фото.

СЕВИЛИДЭ ХЭНИИНЬ ИЛАХА ГЭЭШЭБ?

Шатарсаар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө Гарри Каспаров болон Анатолий Карповай хоорондо үнгэргэдэхэ эзлжээтэ, дүрбэдэхи уулзалгын эхилтэр багахан саг үлэбэ. Дэлхэйн элитэ ехэ шатаршадай хоорондо болодог уулзалгануудта дадашанхайби. Ушарыкь гэхэдэ, 1984 оной октябрьһаа хойшо мүнөө үеын эрхим түрүү шатаршад 96 парти наадаһан байха юм. Дүн хамта тэдэнэр 100 парти наадаа. Энэмнай айхабтар олон болоно бшуу. Мүнөө Г. Каспаров 50,5:49,5 тоотойгоор шүүжэ ябана. Эдэ уулзалгануудай дүрбэнэй гурбан хубинь тэнсэлгээр дүүрэнхэй. Сэхыень хэлэхэдэ, эдэ партинууд орёо шанга тэмсэлдэ үнгэрһэн байна. Эдэнэй багахан хубинь мурысөөнэй үедэ үнгэргэдэнхэй. 1981 ондо Москвагай улаасхоорондын мурысөөндэ, зургаан жэлэй үнгэрһэн хойно Брюсселийн улаасхоорондын нааданда тэдэнэр хоёр уулзалгада хабаадаһан байгаа. Эдэ хоёр уулзалгань тэнсэлгээр дүүрээ һэн. Тиихэдэ Москвада 1,5 очкогоор урилдажа, Карпов түрүү һуури эзэлээ һэн. Брюссельдэ мүн лэ эдэ очкогоор түрүүлжэ, Каспаров Югославийн гроссмейстер Любомир Любоевичтэй 1—2-дохи һууринуудые хубаалдаһан байгаа.

Дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө тусхай мурысөөнүүдэй үнгэргэдэжэ эхилһэннээ хойшо зуу гаран жэл үнгэрөө. Мүнөө дээрээ дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мурысөөнүүдтэ Михаил Ботвинник эгээл оло дахин—7 дахин хабаадаһан байна. Эндэ нэгэ онсо ушарые тэмдэглэлтэй. Юуб гэхэдэ, Эммануил Ласкер эгээл оло дахин наадаһан байхадаашье болохо, зүгөөр тэрэ 10 партиһаа бүридэһэн уулзалгануудые үнгэргэһэн байгаа бшуу. Ботвинник 37-тойдоо дэлхэйн чемпион болоо һэн. Мүнөө Карпов 36-тай, харин Каспаров ороёдоол 24-тэй бшуу. Карпов дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө зургаан нааданда, Каспаров гурбан нааданда хабааданхай (эгээл энэ наһандаа Михаил Таль дэлхэйн чемпион болоо һэмнай!).

Юрэдөөл, шатаршье, тэрэндэ хабаадагшадшье залуужаа.

Мүнөө үедэ шатарай мурысөөнүүд хэзээ хэзээнэйхиһээ олоор үнгэргэгдэнэ. ФИДЕ-гэй баримта мэдээнүүдэй ёһоор, жэл бүхэндэ 2 мянга шахуу элдэб янзын мурысөөнүүд үнгэргэгдэнэ. 20—30 жэлэй урда тэр жэлдээ ороёдоол зуураа халта үлүү мурысөөн эмхидхэгдэдэг һэн. Эгээл тиимэһээ мүнөө айхабтар ехэ мэдээсэлнүүд абтажа, али бүхы талаһаа үнэзэгыгөөр шэнжэлэгдэнэн партинуудай эхиндэ шэнэ хубилалтанууд оруулагдадаг болонхой. Нааданай эхиие тад ондоогоор үнгэргэхэ ябадал хүлеэгдээгүй ушар бэшэ болоо.

Нааданай эсэгтэ горитой хубилалтанууд оруулагданхай. Шатарай партиин энэ гол үе шатанууд яаха аргагүй зүб, һэжэглэмэ зүйлнүүд үни хада үгы болгогдонхой гэжэ һанахаар һэн.

Зүгөөр мүнөө эдэ бүхы юумэн юрын ушар болонхой. Нүгөө талаһаа—орёо нарин, математическа үхаан бодолдо үндэлэдэг шатар нааданай классическа ёһо гурим өөрынгөө удха шанарые гээгээгүй байһаар. Иимэ шэглэлнүүдэй тэмсэлдэ шатарай искусствын шэнэ харгы замууд гаргагдана. Сэхыень хэлэхэдэ, шатар нааданда иимэ орёо хурса тэмсэлэй болоогүй һаань, тэрэ хурдан түргэөөр хүгжөөгдэхэгүйл. Энээн тухайда аяар хорёод онуудта Ласкер Капабланка хоёр хэлэдэг һэн. Мүнөө ондоо аюул тохёолдожо байна. Юуб гэхэдэ, тэрэнийе зохёогшодой һанал бодолой ёһоор, мүнөө үеын компьютер хойшодоо эгээл бэрхэ гроссмейстернүүдые иладаг болохо юм.

Иимэ ушарай хэзээ нэгэтэ тохёолдохо байһыень эхлэхэ гээшэ бэрхэшээлтэй. Һаяын сагта иимэ юумэн болохогүй. Гэбэшье мүнөө шатаршанда табигдадаг эрилтэнүүд дээшэлүүлэгдээ. Мүнөө үеын мастерай эрдэм мэдэсэ, онол арганууд ургаа. Дэлхэйн чемпион эдэ бүхы тон шухала шэнжэ шанарнуудтай байһаараа шалгарна.

1985 болон 1986 онуудта болоһон мурысөөнүүдтэ зорюулжа, Каспаровай бэшэһэн номые Москвагай «Физкультура ба спорт» хэблэл барлажа гаргахые бэлдэжэ байна. Жэшээнь, харюугаа аёахын түлөө мурысөөнэй 16-дахи партиие дэлхэйн чемпион аяар 38 хуудаһан дээрэ гүнэзгыгөөр шэнжэлнэ. Энэ гүнэзгы шэнжэлэлтэй танилсахадаа, уншагшад, иланганяа залуу шатаршад тон ехэ һургаал абаха.

Эдэ хоёр шатаршад нааданда шэнжэ шанараараа, онол аргануудаараа тад ондоонууд юм. Каспаров шатарай хюлгэ дээрэ һалхи шуурга үрхирүүлжэ, хүлеэгдээгүй хурдан түргэөөр нааданда дуратай. Харюугаа абалгын мурысөөнэй Лондондоохи нааданнуудай дүүрэнэйнь һүүлээр Каспаровтай энээн тухай хөөрэлдөө һэм. Мүнөө һэн түрүүн яаха аргагүй гүнэзгы вариантнуудта үндэһэгдэг шатар наадаха дуратайб гэжэ дэлхэйн чемпион хэлээ һэн. Үнэхөөрөөшье, Карповтай ходо ходо уулзаһанайнгаа ашаар Каспаров шатарай теориие улам гүнэзгырүүлээ, орёо нарин болгоо. Тиин тэрэ халта бүлюу байдалтай болобошье, заатагүй эсэстэнь хүргэдэг байна. Гэбэшье Каспаров бусайданги орёо парти наадаха дуратай юм. Иимэ байдалда тэрэ яаха аргагүй бэрхээр наададаг. Тиигэжэ тэрэ хэдэн дабтагдашагүй партинуудые, тусхайлбал, 1986 оной мурысөөнэй 8-дахи, 16-дахи партинуудые наадаһан байгаа.

Карпов бүхы замдаа бэедээ этигэл найдалтай үлэнхэй. Тэрэ талаан туршажа, энэ тэрэ бодоёо гү, али хүбүүгээ үгэжэ наададаггүй. Дэлхэйн чемпионтой дахинаа уулзахын тула Андрей Соколовтой наадахадань, энэ шэнжэ шанарынь али бодоор харагдаа һэн.

Мүнөө үеын эрхим бэрхэ гроссмейстернүүд һорилгоо бэлэдхэлдээшье ондоогоор хандадаг. Каспаров урдынхидал мэтэ ехэ ехэ мурысөөнүүдтэ хабаадалгаяа саг зуура болюулһан байгаа. Тэрэ тренернүүдтэеэ хамта һорилго бэлэдхэл хэлгэдэ гол анхаралаа хандуулна. Нааданай эхиие элдэб янзаар үнгэргэлгэдэ гол анхаралаа хандуулдаг юм.

Карпов ондоо замаар дабшажа, элдэб янзын мурысөөнүүдтэ ходо ходо хабаадана.

Энэ удаада хэнэйнь онол арганууд илаха гээшэб? Бэлэдхэлэй ямар ёһо гурим аша хэстэй байхаб? Эдэ бүхы асуудалнуудта Испаниин Севили хотодо харюу үгтэхэл.

Алексей **СУЭТИН**,
улаасхоорондын
гроссмейстер.

(АПН).

Сонсир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.00—«90 минута». 9.35—«Исполняющий обязанности»—уран һайханай фильм. 11.10—«12-дохи дабхар». 11.45—Шэнэ һонин (11.50 хүрэтэр). 17.00—Шэнэ һонин. 17.10—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 17.20—«Ю. Яковлевай геройнууд экран дээрэ». «Зимородок». 18.35—Тележурнал. 19.00—«Дутын Зүүн зуг: энэ бултанда хабаатай». **Улаан-Удэ.** 20.00—Байгал. **Москва.** 20.30—Багшын үдэртэ. СССР-эй арадай багша, Владивосток хотын 2-дохи интернат һургуулиин директор Н. Н. Дубининтай Останкинын концертнэ студида уулзалга. 22.00—Время. 22.35—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45—Ехэшүүлдэ зорюулагдаһан мультфильм. 23.00—Удэшын мэдээсэлэй—хүгжэмтэ программа. 00.15—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Баримтата фильмүүд. 9.35—10.40—Түүхэ. 4-дэхи класс. 10.00—10.30—Эрдэм рагшадта. 11.05—С «Манай саад 13.10—ня, Алеша»—ура фильм. 14.35—А. Пушкин. 5-дахи залганууд. 15.20—15.30—Түүхэн **Улаан-Удэ.** 17.50—(буряадаар). 18.05 18.35—«Фитиль». гуулида ямар дир тэйб?» 19.15—Агу риин 70 жэлэй б ба харагшад». Мо Мультфильмнүүд. нии дуратай **Улаан-Удэ.** 20.3 ажалшадта зорюу церт (буряадаар) 21.00—«Амгалан багашуул». 21.15— дуулана, хатарна шүүлэй дунда Европын чемпион СССР-эй суглуу манданууд. 22.00— —Хубилган шэнэ жектор. 22.45—Н «Мегре и старая

Редак

Р. Б. ГАР

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРАШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-66-08, зам. редактора—2-62-62. отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-34-05, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, п. Кырен—91-7-18, Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Н-00694. Заказ № 227. Индекс 46009.